Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Sociologijos ir socialinio darbo institutas

Renata Tadovska

Socialinio darbo studijų programa
Bakalauro darbas

Traumuojančios patirtys ir socialinio darbo profesijos pasirinkimas

Darbo vadovė: doc. dr. Jolita Buzaitytė-Kašalynienė

Vilnius
2020

Pateikties lapas pasirašomas ir pridedamas prie baigiamojo bakalauro arba magistro darbo po antraštinio lapo.

Baigiamąjį darbą …....., patvirtintą Filosofijos fakulteto dekano įsakymu Nr. ....., parengiau savarankiškai, galutinai suredagavau ir įteikiau Instituto administratorei (-iui).

....

(Data) (Studentės (-o) vardas, pavardė, studento pažymėjimo numeris, parašas)

Baigiamasis darbas atitinka (neatitinka) bakalauro (magistro) darbams keliamus reikalavimus ir gali būti ginamas.

....

(Data) (Vadovės ar vadovo vardas, pavardė, parašas)

Baigiamąjį darbą priėmė:

....

(Data) (Instituto administratorės (-iaus) vardas, pavardė, parašas)

TURINYS

SANTRAUKA 5
SUMMARY 6
ĮVADAS 7
1. TRAUMUOJANČIOS PATIRTYS IR SOCIALINIO DARBO PROFESIJOS PASIRINKIMAS 9
1.1. TRAUMUOJANČIOS PATIRTYS IR JŲ PASEKMĖS 9
1.1.1. Trauma ir traumuojanti patirtis 9
1.1.2. Potrauminio streso sutrikimas ir potrauminis augimas 10
1.2. Socialinio darbo profesijos pasirinkimo veiksniai 12
1.3. Traumuojančių patirčių įtaka socialinio darbo profesijos pasirinkimui ir kompetencijai 14
2. TYRIMO METODIKA 18
2.1. Tyrimo metodas 18
2.2. Tyrimo atranka ir tiriamieji 18
2.3. Tyrimo eiga ir organizavimas 19
2.4. Tyrimo sunkumai ir galimi trūkumai 20
3. TYRIMO REZULTATAI IR JŲ APTARIMAS 21
3.1. Profesijos pasirinkimo veiksniai 21
3.1.1. Šeimos narių skiepijamos vertybės: „Nelipk ant žolytės, nes žolytei, ten skauda“ 21
3.1.2. Savanorystė 21
3.1.3. Žmogaus teisių koncepcija: „Jis perteikia tinkamiau būdą, su kuriuo aš noriu bendrauti su žmonėmis“ 21
3.1.4. Paskatino kitas asmuo 22
3.1.5. Socialinis darbas – ne pirmoji profesija 22
3.1.6. Socialinis darbas – atsitiktinis pasirinkimas 22
3.2. Socialinių darbuotojų profesiniai siekiai 23
3.2.1. Atliepti kliento poreikius 23
3.2.2. Savirealizacijos siekis 23
3.2.3. Pasitikėjimo santykio 23
3.2.4. Profesinių ribų išlaikymas 24
3.2.5. Atstoti tėvų vaidmenį 24
3.2.6. Kliento įgalinimas 25
3.3. Socialinio darbo reikšmės veiksniai 25
3.3.1. „Socialinis darbas – socialinės garantijos“ 25
3.3.2. „Darbas patinka“ 25

3.3.3. Komanda ... 25
3.4. Padedantys ir trikdantys veiksniai pasiekiant norimų rezultatų darbe ... 26
3.4.1. Padedantys veiksniai ... 26
3.4.2. Trikdantys veiksniai ... 27
3.5. Trauminiai veiksniai ... 28
3.5.1. Tėvų skyrybos ... 28
3.5.2. Priklausomybės ... 28
3.5.3. Kilę iš nepasiturinčių šeimų: „jeigu aš būčiau iš šių laikų, tai aš būčiau iš rizikos šeimos“ 29
3.5.4. Patyčios ... 29
3.6. Traumuojančių patirčių įveikos būdai ... 30
3.6.1. Artimųjų / giminių bei kitų žmonių pagalba ... 30
3.6.2. Psichoterapinės konsultacijos ... 30
3.6.3. Psichologo konsultacijos ... 31
3.7. Traumuojančių patirčių įtaka socialinių darbuotojų kompetencijai ... 31
3.7.1. Stipriosios asmeninės pusės ... 31
3.7.2. Stipriosios organizacinės pusės ... 32
3.7.3. Silpnosios asmeninės pusės – nepasitikėjimas savimi ... 32
3.7.4. Išankstinės nuostatos apie klientą ... 33
3.7.5. Silpnosios organizacinės pusės ... 33
3.8. Motyvuojantys veiksniai ... 34
3.8.1. Sėkmingi klientų atvejai: „Į penkmetį – bent du tokie atsiranda“ ... 34
3.8.2. Perspektyvos “augti“ kartu su organizacija ... 34
IŠVADOS ... 36
LITERATŪRA ... 37
PRIEDAS Nr. 1 ... 41
TYRIMO INSTRUMENTAS ... 41
GYVENIMO LINIJA ... 42
KLAUSIMYNAS ... 42
INFORMUOTAS SUTIKIMAS ... 44
KODAVIMO LENTELĖ ... 47

SANTRAUKA

Renata Tadovska. **Traumuojančios patirtys ir socialinio darbo profesijos pasirinkimas.** Socialinio darbo studijų baigiamasis darbas. Darbo vadovė – Dr. doc. Jolita Buzaitytė-Kašalynienė. Vilniaus universitetas, 2020 m. Darbo apimtis – p. 31.

Raktažodžiai: *socialinis darbas, socialinis darbuotojas, trauminės patirtys, trauma, profesijos pasirinkimas.*

Socialinio darbo profesijos pasirinkimą lemia įvairūs veiksniai, traumuojančios patirtys yra vienas iš jų. Patirtų traumų ar traumuojančių patirčių įtakos socialinio darbo profesijos pasirinkimui yra mažai tyrinėti Lietuvoje. Tyrimai užsienyje rodo, kad yra sąsajos tarp socialinio darbo profesijos pasirinkimo ir vaikystėje patirto smurto, taip pat socialinį darbą studijuojantys dažniau yra buvę socialinių darbuotojų klientai arba jais buvo jų draugai ar šeimos nariai.

Šiam darbo tyrimui buvo keliamas tikslas – nustatyti traumuojančių patirčių įtaką socialinio darbo profesijos pasirinkimui ir profesinei kompetencijai. Tikslui įgyvendinti formuluojami tyrimo uždaviniai : 1) Nustatyti socialinio darbo studijų pasirinkimą lėmusius motyvus ir veiksnius. 2) Ištirti, lūkesčius socialinio darbo profesijai. 3) Ištirti, kokius tikslus kelia sau ir klientams dirbdamas su jais. 4) Nustatyti kaip vertina darbą, jo rezultatus ir kas padeda ar trukdo rezultatų pasiekti. 5) Išsiaiškinti praeityje išgyventas traumuojančias patirtis. 6) Sužinoti, kaip buvo tvarkomasi su traumuojančiomis patirtimis, ar ir kaip jos buvo įveiktos. 7) Išsiaiškinti subjektyviai suvokiamą traumuojančių patirčių galimą įtaką socialinio darbo profesijos pasirinkimui, profesinei kompetencijai ir motyvacijai.

Darbo metodai: *Teoriniai:* mokslinės literatūros analizė, interpretacija. *Empiriniai:* kokybinis interviu.

Tyrime dalyvavo 7 socialiniai darbuotojai iš Vilniaus ir Vilniaus rajono: 4 socialinės darbuotojos dirbančios Vilniuje, vaikų ir jaunimo dienos centruose / organizacijose, 1 socialinė darbuotoja iš Vilniaus – dirbanti psichiatrijos skyriuje, 1 socialinė darbuotoja iš krizinio centro Vilniuje ir 1 socialinis darbuotojas iš Vilniaus r., dirbantis vaikų globos sektoriuje.

Pagrindinės išvados : Socialiniai darbuotojai pripažįsta, kad vaikystėje / paauglystėje išgyventos traumos, galėjo nulemti jų sprendimą studijuoti socialinį darbą. Traumos veiksnys prisidėjo prie jų asmens tapatumo formavimosi, tačiau dalis tyrimo dalyvių pripažino, kad iki pat galo nežinojo, kur stoti ir ką studijuoti. Socialiniai darbuotojai įvardijo savo stipriausias asmenines savybes (atvirumą, jautrumą ir empatiją / rūpestį klientu) įtakojančias jų profesinę kompetenciją, o prie organizacinių kompetencijų priskyrė – individualų konsultavimą. Prie silpnųjų asmeninių savybių priskyrė nepasitikėjimą savimi, išankstines nuostatas apie klientus turėjimą ir nesugebėjimą jų peržengti, taip pat patirties / profesinių įgūdžių trūkumą darbui su klientų grupėmis ir komandinio darbo profesionalų grupėje.

SUMMARY

Renata Tadovska. **Traumatic Experiences and the Choice of Social Work Profession**. Social work study Bachelor thesis. Supervisor – Dr. doc. Jolita Buzaitytė-Kašalynienė. Vilnius University, 2020. Scope of research – p. 31.

Keywords: *social work, social worker, traumatic experiences, trauma, choice of profession.*

Social career choice is determined by various factors, traumatic experiences are one of them. The influence of traumas or traumatic experiences on the choice of social work profession has a little studies in Lithuania. Research abroad shows that there are links between choosing a social work profession and childhood violence, and that social work students are more likely to be former clients of social workers or have been their friends or family members.

The aim of this study was – to determine the influence of traumatic experiences on the choice of social work profession and professional competence. To achieve the goal, the research tasks are formulated : 1) To determine the motives and factors that determined the choice of social work studies. 2) Examine the expectations of the social work profession. 3) To study what goals you set for yourself and your clients when working with them. 4) Determine how the work is evaluated, its results and what helps or hinders the achievement of results. 5) To find out the traumatic experiences experienced in the past. 6) Find out how traumatic experiences have been handled, whether and how they have been overcome. 7) To find out the subjectively perceived possible influence of traumatic experiences on the choice of social work profession, professional competence and motivation.

Work methods: *Theoretical:* analysis of scientific literature, interpretation. *Empirical:* qualitative interview.

The study involved 7 social workers from Vilnius and Vilnius district: 4 social workers working in Vilnius, children and youth day centers / organizations, 1 social worker from Vilnius - working in the psychiatry department, 1 social worker from the crisis center in Vilnius and 1 social worker from Vilnius district., working in the childcare sector.

Main conclusions : Social workers acknowledge that trauma in childhood / adolescence may have influenced their decision to study social work. The trauma factor contributed to the formation of their personal identity, but some study participants admitted that they did not fully know where to study and what to study. Social workers named their strongest personal qualities (openness, sensitivity and empathy / concern for the client) influencing their professional competence, and assigned individual counseling to organizational competencies. Weak personal qualities included lack of self-confidence, prejudices about clients and inability to transcend them, as well as a lack of experience / professional skills in working with clients groups and teamwork in a professional group.

ĮVADAS

Renkantis profesiją svarbu atsižvelgti ne tik į aplinkos nuomones, bet svarbu pažinti savo lūkesčius ateičiai. Profesija tai yra garantas ateičiai, užtikrinanti ne tik finansinį pragyvenimo pagrindą, bet ir lemianti socialinį ir psichologinį asmens pasitenkinimą. Profesijos pasirinkimas siejasi su tapatinimusi su konkrečia veiklos sritimi, profesine bendruomene, taip pat labai svarbūs asmeninės savybės, įgimti polinkiai ir gebėjimai. Lalak ir Skiba (2010) teigia, kad studijų krypties pasirinkimą lemia daugybė veiksnių – pirmiausia asmenybės (interesai, sugebėjimai) ir aplinkos veiksniai tokie kaip šeima, gyvenimo būdas, gebėjimas užmegzti kontaktą su kitais asmenimis. Anot Lepeškienės ir Žuromskojos (2012) sąmoningas socialinio darbo profesijos pasirinkimas pagal asmens savybes lemia ne tik didesnes savirealizacijos galimybes, pasitenkinimą profesine veikla, bet ir teikiamų paslaugų kokybę. Taip pat Lalak ir Skiba (2010) teigia, kad atsitiktinumas renkantis studijų sritį ir motyvacijos stoka darbui su žmonėmis reikalaujančiais pagalbos, gali smarkiai paveikti teikiamų paslaugų kokybę ir socialinių poreikių tenkinimą.

Profesijos pasirinkimą lemia išorinių ir vidinių veiksnių sąveika, sunku išskirti vieną kažkurį kaip svarbiausią. Rimkienė, Grūnovienė ir Vaičiulevičienė (2010) prie vidinių veiksnių priskyrė asmens polinkius, interesus, gabumus, savęs pažinimą, asmenines savybes, vertybines nuostatas, o prie išorinių – bendrąjį pasirengimą, žinias apie pasirinktą profesiją, turimas žinias, ir įgūdžius, darbo rinkos tendencijas, šeimos ir artimųjų įtaką ir kt. Šiame darbe bus tiriamas vienas iš veiksnių galinčių paskatinti socialinio darbo profesijos pasirinkimą tai traumos išgyvenimas, kitaip sakant skaudaus/džių individo gyvenime nutikusio/ių įvykio/ių patirtis/ys.

Temos aktualumas: Kartais į socialinio darbo lauką įsitraukia asmenys, patys patyrę tam tikrus skaudžius išgyvenimus. Anot Dorelaitienės ir Mažeikienės (2011) krizinių įvykių išgyvenimai paskatina asmenis įsitraukti į socialinio darbo sritį. Socialinio darbuotojo pagalbos sėkmę ir kokybę žymia dalimi lemia empatija, gebėjimas įsijausti ir išjausti kitų žmonių jausmus bei emocijas, pažvelgti į pasaulį kito akimis. Šį gebėjimą sustiprina ne tik atvirumas skirtumams, bet ir asmeninių patirčių įvairovė. Geriau suprantame tuos, kurių situacijas patys esame patyrę, galime padėti įveikti tas krizes, kurias, patys esame įveikę. Taigi galima daryti prielaidą, kad socialinių darbuotojų profesionalumą didina, išgyvenimai ir patirtys panašios į tas, kurias patiria jų klientai.

Darbo tema yra aktuali socialinių darbuotojų rengėjams, socialinio darbo studentams ir jau dirbantiems socialiniams darbuotojams, nes ji atkreipia dėmesį į būtinybę reflektuoti turimą krizių, traumų išgyvenimo bei įveikimo patirtį, tiek ieškant profesinio tapatumo, tiek stiprinant ar didinant profesionalumą. Taip pat vertinant tinkamumą darbui su tam tikra klientų grupe, tolimesnio mokymosi ar/ir terapijos, supervizijos poreikius.

Temos naujumas: Mokslinių šaltinių paieška atskleidė, kad šio darbo tema nėra plačiai tyrinėta. Naujausi su temą susiję tyrimai, kuriuos pavyko atrasti, buvo keli. Copeland, Hiles Howard ir Becker Razuri (2019) tyrė neigiamų vaikystės patirčių ir prieraišumo įtaką socialinio darbo studentams. Kvedaraitė *et al.* (2020) analizavo socialinio nerimo, traumuojančių patirčių ir potrauminio streso sutrikimo paplitimą ir jų tarpusavio sąsajas tarp Lietuvos jaunųjų suaugusių studentų studijuojančių universitetuose. Byrne (2019) tyrė kaip susidūrimas su socialiniu darbuotoju asmeniškai arba per draugus ar šeimos narius, arba gauta socialinio darbuotojo terapija paveikia socialinio darbo profesijos pasirinkimą, šiame tyrime socialinio darbo studentai buvo lyginami su kitų studijų sričių studentais.

Temos ištirtumas: Dorelaitienė ir Mažeikienė (2011) tirdamos socialinių darbuotojų vyrų profesinio tapatumo formavimosi etapus, socialinio darbo pasirinkimo motyvus siejo su skaudžiais išgyvenimais. Tamosinaitė, Rimkuvienė (2013) ir Fominienė *et al.* (2013) tyrė globos namuose gyvenančių paauglių profesinio tapatumo ir profesijos pasirinkimo problemas, profesijos pasirinkimo veiksnius, profesijų populiarumą šioje jaunuolių grupėje ir globos namuose dirbančio socialinio darbuotojo vaidmenį profesinio tapatumo formavime. Zosky (2013) tyrė socialinio darbo studentų smurto patirtis ir kaip jos atsispindėjo jų elgesyje.

Darbo uždaviniai:

1. Aptarti traumos ir traumuojančių patirčių sampratas.
2. Atskleisti potrauminį streso sutrikimą ir potrauminį augimą.
3. Išanalizuoti socialinio darbo profesijos pasirinkimą motyvuojančius veiksnius.
4. Atskleisti traumuojančių patirčių įtaką socialinio darbo profesijos pasirinkimui ir kompetencijai.

1. TRAUMUOJANČIOS PATIRTYS IR SOCIALINIO DARBO PROFESIJOS PASIRINKIMAS

1.1. TRAUMUOJANČIOS PATIRTYS IR JŲ PASEKMĖS

1.1.1. Trauma ir traumuojanti patirtis

Traumos apibrėžimai siejami su neigiamais emociniais ir fiziniais potyriais. Pagal Tyson, Tyson (1990), cit, pg. Zbarauskaitė ir Čekuolienė (2009, p. 91) traumos apibrėžimas aiškinamas „kaip intensyvus emocinis išgyvenimas, su kuriuo ego nepajėgus susidoroti, todėl išgyvenamas bejėgiškumas“. Pagal Oxford American College (2002) žodyną trauma yra giliai kankinanti ar trikdanti patirtis. Psichologijos mokslo terminologijoje, kankinanti ar trikdanti patirtis, paaiškinama, kaip emocinis šokas, sekantis po stresinio įvykio ar fizinio susižalojimo, kuris gali būti susijęs su fiziniu šoku ir kartais sukelti ilgalaikę neurozę.

APA psichologijos žodynas (2007) traumą įvardija, kaip įvykį, kuriame asmuo liudija ar patiria grėsmę sau ar kitų žmonių gyvybei, ar psichikos gerovei arba kartu su kitais patiria baimę, terorą, bejėgiškumą. Paprastai, traumos sukeltos kito žmogaus elgesio, pvz.: prievarta, užpuolimas turi stipresnį psichologinį poveikį nei tos, kurias sukelia gamta (APA psichologijos žodynas 2007).

Oxford English Dictionary (1989) traumą apibūdina, kaip psichoanalizėje ir psichiatrijoje vartojamą terminą, reiškiantį psichinę žalą, ypač, sukeltą emocinio šoko, kurio prisiminimai yra nuslopinti, bet žalos neužgydytos; vidinę traumą, ypač smegenų, kuri gali sukelti organinės kilmės elgesio sutrikimus. Remiantis Britannica Academic žodynu, trauma, tai sutrikusi psichologinė ar elgesio būsena, atsirandanti dėl stipraus psichinio ar emocinio streso ar sužalojimo. Paminėti šaltiniai, išaiškina žodžio „traumą“ reikšmę, siejant ją su emociniu išgyvenimu, šoku, kuris sutrikdo asmens visavertį funkcionalumą, pažeidžiant psichinę, fizinę ir emocinę sveikatą. Todėl, siekiant detalizuoti traumos reiškinio atsiradimo aplinkybes, bus pasitelkiama sekanti sąvoka „traumuojančios patirtys“, kuri plačiau išaiškins prielaidas traumos atsiradimui.

Anot Hong Kong College of Psychiatrists (2020), cit. pg. Wu *et al.* (2020) trauminė patirtis (TP), dažnai apibūdinama kaip, patirti traumuojantys įvykiai, apie kuriuos praneša pats žmogus, yra gan dažna bei plačiai paplitusi. Pasak Grigienę *et al.* (2015) nuo 60 proc. iki 80 proc. žmonių susiduria su traumuojančiais įvykiais. APA psichologijos žodynas (2007) aiškina, kad traumuojantys įvykiai gali iššaukti individo požiūrio transformaciją, apie pasaulį, kaip teisingą, saugią ir nuspėjamą vietą. Taip pat, skaudus įvykis gali sukelti asmens atsiribojimą, sumaištį ir saugumo jausmo praradimą.

Paminėti teiginiai, nusako, kad traumuojančios patirtys asocijuojasi su skaudžiais įvykiais. Kvedaraitė *et al.* (2020) atliko tyrimą, kurio tikslas buvo įvertinti Lietuvos jaunųjų suaugusių asmenų, studijuojančių universitetuose socialinio nerimo sutrikimo paplitimą, gyvenimo traumuojančias patirtis ir potrauminio streso sutrikimą taip pat jų tarpusavio sąsajas. Tyrime dalyvavo 590 studentų

iš skirtingų Lietuvos universitetų, kurių didžiąją dalį (67,6 proc.) sudarė moterys. Kvedaraitė *et al.* (2020) išskyrė devynias galimas traumuojančias patirtis, potencialiai apimančius tokius neigiamus įvykius, kaip, liga, šeimos nario netektis, fizinis išpuolis, pavojingas apiplėšimas, seksualinis smurtas (prievarta ar prievartavimas), rimta automobilio avarija ir kiti gyvybei pavojingi išgyvenimai. Nurodytas bent vienas įvykis, buvo įvertinamas, kaip traumuojančios patirties atskleidimas. Atskleistos neigiamos gyvenimo patirtys buvo naudojamos trauminio įvykio arba potrauminio streso sutrikimo trukmei nustatyti ir savianalizės klausimynas socialiniam nerimui įvertinti. Klausimyne buvo išskirti pagrindiniai socialinio nerimo simptomai: baimė, vengimas, fiziologinis susijaudinimas ir dar 14 kitų simptomų. Gauti duomenys atskleidė, kad 15,3 proc. tyrimo dalyvių turėjo aukštą socialinio nerimo sutrikimo simptomų lygį. O 67,5 proc. tiriamųjų, gyvenime patyrė bent vieną traumuojantį įvykį. Vidutiniškai, kiekvienam tyrimo dalyviui teko po 1,26 traumuojančius įvykius. Šeimos nario netektis buvo dažniausiai (39,8 proc.) pasitaikantis trauminis išgyvenimas. Kiti įvykiai buvo rečiau minimi: gyvybei pavojinga liga – 15,1 proc.; rimtas autoįvykis – 14,4 proc.; fizinis išpuolis – 14,2 proc.; kitos trauminės patirtys, įskaitant rimtus nelaimingus atsitikimus – 8,8 proc.; pavojingas apiplėšimas / užpuolimas – 8,1 proc.; seksualinio smurto (prievartos ar iššaginimo) patirtis – 3 proc.. Iš 398 asmenų, išgyvenusių skirtingo pobūdžių traumuojančius įvykius, 17,5 proc. teko susidurti su potrauminio streso sutrikimu.

1.1.2. Potrauminio streso sutrikimas ir potrauminis augimas

Grigienė *et al.* (2015) teigia, kad trauminių įvykių pasekmės siejasi su įvairiomis psichikos sveikatos problemomis, kurios iššaukia potrauminio streso sutrikimo vystymąsi. „Šis sutrikimas pasireiškia emocinėmis, pažintinėmis, fiziologinėmis ir elgesio reakcijomis, kurios sutrikdo asmens funkcionavimą“ (Kazlauskas, 2013 cit. pg. Grigienė *et al.* 2015, p. 234). Aiškinamasis psichologijos terminų žodynas (2019, p. 231) pateikia platesnį sąvokos aiškinimą, siejant šį sutrikimą su „psichikos liga, kylančia dėl to, kad asmuo tiesiogiai patyrė trauminį įvykį, asmeniškai matė tokį įvykį nutinkant kitiems, sužinojo, kad trauminis įvykis nutiko šeimos nariui ar artimam draugui, patyrė kartotinį arba kraštutinį trauminio įvykio atgarsių detalių poveikį“.

Potrauminio streso sutrikimui yra būdingi įkyrūs ir pakartotiniai patyrimo simptomai, tokie kaip košmarai, įkyrūs prisiminimai, blykstės; traumą stimuliuojančių dirgiklių vengimas, pavyzdžiui, vidiniai ir išoriniai prisiminimai; neigiami nuotaikos ir pažinimo pokyčiai, sietini su negebėjimu atgaminti raktinių traumos bruožų, ypač iškraipytais traumos pažinimais; susijaudinimo ir bei reaktyvumo pokyčiais (dirglumas, padidėjęs budrumas), visų šių simptomų trukmė gali išlikti ilgiau nei mėnesį (American Psychiatric Association, 2013, cit. pg. Webermann *et al.* 2019). Aiškinamasis psichologijos terminų žodynas (2019) nusako dažniausiai pasireiškiančius įkyrius, dažnai pasikartojančius ir nevalingus potrauminio streso simptomus, pavyzdžiui: atsiminimai, sapnai,

disociacijos reakcijos, stiprios ir ilgalaikės psichologinės kančios, kurių pagrindą sudaro trauminio išgyvenimo turinys ir emocijos.

Kazlauskas, Šimenaitė ir Gailienė (2007) teigia, kad daugelis asmenų, išgyvenusių trauminius įvykius, neturi potrauminio streso sutrikimų. Vadinasi, egzistuoja trauminių išgyvenimų įveikos fenomenas. Franklis išskyrė 8 „pozityvius potrauminės patirties aspektus“, kurie, jo nuomone, gali iššaukti netgi teigiamus asmens pokyčius (Franklis, 1997, cit. pg. Kazlauskas, Šimenaitė, Gailienė, 2007). Kazlauskas, Šimenaitė ir Gailienė (2007) šio fenomeno apibūdinimui, siūlo naudoti potrauminio augimo terminą. Potrauminis augimas yra priešingybė potrauminio streso sutrikimui ir apibūdinamas, kaip teigiamų pokyčių patirtis po patirtos traumos ir negandos. Įveikę sukrečiančius įvykius, individai „dažnai pradeda labiau vertinti tarpasmeninius santykius, tampa nuoširdesni, atviresni, labiau linkę užjausti ir padėti kitiems“ (Calhoun ir Tedeschi, 1999 cit. pg. Kazlauskas, Šimenaitė, Gailienė 2007, p. 8).

Tedeschi ir Calhoun (1995, cit. pg. Malhotra ir Chebiyan, 2016) potrauminio augimo pokyčius suskirstė į tris bendrąsias sritis, susijusias su savęs suvokimo pokyčiais, santykių su kitais pobūdžio, patirties ir bendrosios gyvenimo filosofijos. Vėliau, Malhotra ir Chebiyan (2016) faktorinė duomenų analizė leido išskirti penkias potrauminio augimo sritis, kuriose įvyksta teigiami individo pokyčiai.

1) Asmeninė stiprybė, apimanti stipresnį, labiau pasitikinčio savimi jausmą, naują tikrojo savęs suvokimą, pasireiškianti padidėjusiu atvirumu, empatija, kūrybiškumu, brandumu ir nuolankumu. Išgyvenę traumą asmenys jaučiasi stipresni, geriau pasirengę, gebantys įveikti ateityje iškilsiančius sunkumus.

2) Keičiasi asmeniniai prioritetai, pradedamas vertinti gyvenimas.

3) Pagerėja santykiai su šeima ir / arba draugais, kaimynais, kitais išgyvenusiais panašius trauminius įvykius ir netgi su nepažįstamais žmonėmis. Stengdamasis suprasti trauminę situaciją ir susidoroti su stresu, individas priverstas ieškotis pagalbos ir palaikymo savo šeimos ir draugų rate.

4) Po trauminės patirties padidėja egzistencinis sąmoningumas. Asmuo ieško, kelia klausimus, ieško būdų įprasminti trauminę patirtį, pradeda kelti gyvenimo tikslus ir siekti jų įgyvendinimo.

5) Gali įvykti dvasinis augimas, nes po konfrontacijos su stresiniu ir trauminiu įvykiu, asmuo atsigręžia į religiją, ieškodamas paaiškinimo įvykusiam trauminiam įvykiui, pradeda dvasinio augimo kelią. Traumuojančio įvykio išgyvenimas gali sustiprinti tikėjimą, kuris tampa įveikos priemone ir suteikia patirčiai ir / ar gyvenimui.

Potrauminis augimas yra susijęs su patirto trauminio įvykio intensyvumu ir / ar jo sukeltomis ilgalaikėmis, neigiamomis psichikai pasekmėmis bei su asmens gebėjimu interpretuoti įvykį. Tedeschi ir Calhoun (2004), cit. pg. Malhotra ir Chebiyan (2016) pabrėžė, kad potrauminį augimą

lemia ne pats traumuojantis įvykis, bet pastangos įdėtos tvarkantis su įvykiu ir ieškant jo prasmės. Kazlauskas, Šimenaitė ir Gailienė (2007) teigia, nepaisant to, kad žmonijai nuolat tenka kovoti įveikiant traumines patirtis, „nukentėjusieji yra priversti atrasti vidinių resursų, kurie leistų įveikti sunkumus, susijusius su traumomis“ (p. 14). Nors potrauminio streso sutrikimas ir potrauminis augimas yra priešingi vienas kitam, bet jiems abiem yra bendra tai, kad abiejų poveikio (pasekmių) stiprumas, reikšmingumas susijęs su potrauminio įvykio intensyvumu ir reakcijomis į jį, pavyzdžiui, kuo labiau reakcijos į trauminį įvykį yra išreikštos, tuo stipriau pasireiškia potrauminio sutrikimo ir potrauminio augimo požymiai (Kazlauskas, Šimenaitė ir Gailienė, 2007).

1.2. Socialinio darbo profesijos pasirinkimo veiksniai

Specialybės / profesijos pasirinkimo veiksniai ir motyvacijos yra plačiai tyrinėjami, aptinkama daug teorijų siekiančių paaiškinti pasirinkimo procesą bei motyvus. Šį reiškinį tyrinėjo ir socialinio darbo mokslininkai, šiame skyriuje pateikiama šių tyrimų apžvalga išskiriant keletą, darbo autorės nuomone, svarbiausių ar dažniausiai išskiriamų socialinio darbo profesijos pasirinkimą lemiančių veiksnių ir motyvų. Urbonienės ir Leliūgienės (2004), Christie ir Kruk (1998), Rimkienės, Grūnovienės ir Vaičiulevičienės (2010) tyrimai atskleidė, kad socialinio darbo studijas rinktis skatina, siekis padėti kitiems ir savirealizacijos poreikis.

Urbonienė ir Leliūgienė (2004) atliko tarptautinį tyrimą, kuriame dalyvavo studentai iš Lietuvos, Baltarusijos ir Švedijos, savo profesinį kelią siejantys su socio-edukacinėmis profesijomis, įskaitant ir socialinio darbo. Studentai iš Baltarusijos ir Lietuvos universitetų studijų pasirinkimas rėmėsi į žmogų orientuotais motyvais, o Švedijos studentai pirmenybę teikė karjerai ir materialiniams motyvams. Lietuviai buvo linkę išskirti dvi motyvų grupes: polinkį į rūpybą kitais pažeidžiamais asmenimis ir savi-realizaciją arba savi-realizacija pasiekiama per pasiaukojimą ir rūpinimąsi kitais.

Christie ir Kruk (1998) didžioji dalis tirtų JK universitetų studentų nurodė, kad socialinio darbo studijas rinktis juos paskatino noras dirbti su klientais ir karjeros galimybės. Šie profesinio pasirinkimo motyvai buvo įvertinti geriau už asmenines, visuomenines ar organizacines paskatas.

Rimkienė, Grūnovienė ir Vaičiulevičienė (2010) tyrė sveikatos priežiūros ir socialinio darbo studijų pirmo kurso studentų profesijos pasirinkimo ypatumus. Tyrimo duomenys atskleidė, kad studentai profesiją rinkosi pagal savo asmeninius polinkius. Daugiau nei septyni dešimtadaliai tiriamųjų teigė, esą gabūs ir turintys polinkį studijuojamai specialybei bei siekiantys tobulėti profesinėje srityje, kiti du itin svarbūs veiksniai buvo galimybė dirbti su žmonėmis bei polinkis į pagalbą ir rūpybą žmonėmis. Išoriniai profesijos pasirinkimo veiksniai, tokie kaip profesijos įdomumas ir ateities garanto svarba buvo svarbūs tiriamiesiems. Mažiausią susidomėjimą tarp studentų sulaukė, noras įgyti aukštojo išsilavinimo diplomą bei šeimos tradicijos.

Vis daugiau jaunų asmenų socialinio darbo studijas renkasi turėdami tam tikrą misiją. Kiekvieno atėjimas į socialinių profesijų sritį leidžia numatyti jų požiūrį ir vertybes, kurias siekia įgyvendinti socialinių permainų politikoje, įvairiose socialinėse organizacijose ir kasdieniame socialiniame gyvenime. Motyvuotus asmenis rinktis socialinio darbo profesiją, dažniausiai paskatina siekis panaikinti išankstines nuostatas pažeidžiamų grupių atžvilgiu, kova už žmogaus teises, lyčių lygybę, asmeninių nuostatų realizacija, socialinis teisingumas ir humanistinės vertybės. Tokių pozityvių nuostatų laikosi vis daugiau jaunų žmonių. Christie ir Kruk (1998) tyrimo duomenys rodo, kad studentus studijuoti socialinio darbo programą traukia susidomėjimas augančiais visuomenės pokyčiais.

Furness (2007) per keturis metus nuo 2003 iki 2006 metų imtinai ištyrė 497 socialinio darbo bakalauro studijų studentų viename iš Anglijos universitetų. Rezultatai parodė, kad finansinės paskatos stipendijomis sudomino tik dalį studentų pasirenkant socialinio darbo profesiją. Didžioji dalis atkreipė dėmesį į svarbesnes priežastis nulėmusias jų profesinį tapatumą su socialiniu darbu. Tarp populiariausių priežasčių pirmoje vietoje atsidūrė, noras padėti kitiems ir prisidėti gerinant kitų gyvenimo kokybę – 34 proc., antroje – siekis sudėtingos, bet naudingos karjeros socialinėje srityje – 13 proc. Kiti mažiau reikšmingi motyvai: gabumai šiam darbui – 11 proc.; noras „dirbti su žmonėmis“ – 10 proc.; daryti įtaką kitiems – 9 proc.; savanorystės patirtis bei rūpestis kitų gerove – 5 proc.; siekis kovoti socialinių teisių srityje ir ginti kitus – 4 proc.; noras atiduoti kažką atgal visuomenei – 2 proc.

Freund *et al.* (2013) siekė nustatyti sąsajas tarp profesinio įsipareigojimo ir demografinių bei socialinių asmenybės charakteristikų (pvz.: socialinio aktyvumo prieš studijas, karinės tarnybos atlikimo arba religingumo), tarp bendro suvokimo apie pačią profesiją, noro užsiimti individualia intervencija bei noro sukelti socialinius pokyčius. Tyrimo duomenų analizė atskleidė, kad kuo stipresnis socialinių pokyčių troškimas, tuo didesnis profesinis įsipareigojimas. Stipriausiu motyvu, skatinančiu Izraelio studentus studijuoti socialinį darbą yra noras sukelti socialinius pokyčius, kiti motyvai tokie, kaip noras užsiimti individualia intervencija, noras įgyti išsilavinimą buvo mažiau reikšmingi. Freund *et al.* (2013) tyrimas parodė, kuo aukštesnis noras sukelti socialinius pokyčius, tuo stipresnis profesinis įsipareigojimas.

Socialinio darbuotojo suteiktos paslaugos, gali paskatinti netikėtus klientų studijų pasirinkimus. Bowie, Cherry ir Wooding (2005); Warde (2009). cit. pg. Gewirtz-Meydan and Even-Zohar (2018) aiškina, kad vienas iš motyvų paskatinusių studentus pasirinkti socialinį darbą, tai aplinkybės, kai patys studentai, susidūrė su gerąja socialinio darbuotojo praktika arba vienas iš šeimos narių, draugų ar pažįstamų dirbo socialinio darbo lauke. Taip pat Wilson ir McCrystal (2007), cit. pg Byrne (2019) pranešė, kad 27 proc. studentų, socialinį darbuotoją įvardijo, kaip įtakingą asmenį jų karjeros pasirinkime.

Byrne (2019) tyrime buvo lyginami socialinio darbo programą studijuojantys studentai su kitų disciplinų studentais. Tyrimo metu, buvo nustatyta, kad gautos socialinio darbo paslaugos ir asmeninis kontaktas su socialiniais darbuotojais turėjo įtakos socialinio darbo studentų sprendimui stoti į šią programą. Duomenys atskleidė, kad 63 proc. socialinį darbą studijuojančių studentų yra susidūrę su socialiniais darbuotojai ar jų paslaugomis. Palyginus su kitų studijų studentais, būsimi socialiniai darbuotojai išreiškė dvigubai arba net trigubai didesnį socialinio darbo srities poveikį. Socialinio darbo studentai pagrindiniais motyvais renkantis specialybę įvardijo gautas socialinio darbo paslaugas“, 75 proc. studentų, teigusių, kad gavo socialinio darbo paslaugas, nurodė, kad jos tapo įtakingiausiu jų profesijos pasirinkimo veiksniu.

Lepeškienės ir Žuromskajos (2012) atliktas tyrimas atskleidė, kad tam tikros studentų prisiskiriamos savybės buvo susijusios su jų pasirinkimu studijuoti socialinį darbą. Rezultatai parodė, kad 65,4 proc. pirmojo kurso, 61,3 proc. antrojo kurso, 64 proc. trečiojo ir 50 proc. socialinio darbo ketvirtojo kurso studentai profesiją pasirinko nekryptingai, nes pagrindinių profesijų sąraše, socialiniam darbui neteikė pirmenybės ir nelaikė jos prioritetine. Visgi, kas paskatino norinčius ir nenorinčius socialinio darbo studentus pasirinkti šią specialybę. Abi šios grupės, nurodė, kad susidomėjimas psichologijos mokslu ir noras padėti pažeidžiamiems gyventojų sluoksniams paskatino jų profesinį pasirinkimą. Didžiausi skirtumai tarp kryptingai ir nekryptingai pasirinkusių ir studijuojančių socialinį darbą studentų, išsiskyrė požiūriu į specialybę, kaip į kilnią ir perspektyvią profesiją, polinkiu į bendravimą su žmonėmis, nuostata, kad ši profesija atitinka asmeninius poreikius ir interesus. Nekryptingai pasirinkusių socialinį darbą studentų pagrindiniai motyvai buvo, kad „neįstojo kitur“, tiko brandos egzaminų balai ir buvo įsitikinę, kad lengva gauti diplomą.

Anot Rimkienės, Grūnovienės ir Vaičiulevičienės (2010) tyrimo rezultatai atskleidė, kad 42,4 proc. socialinį darbą studijuojančių respondentų savo profesiją rinkosi kryptingai, teikdami šiai profesijai pirmenybę, tuomet kita dalis, kurią sudarė – 57,6 proc. savo sprendimą apibūdino kaip nekryptingą, teikdami pirmenybę kitoms profesijoms.

1.3. Traumuojančių patirčių įtaka socialinio darbo profesijos pasirinkimui ir kompetencijai

Socialinio darbo lauke dominuoja moterys, Mažeikienės ir Dorelaitienės (2011) socialinių darbuotojų vyrų biografinis tyrimas atskleidė, kad jų pasirinkimą dirbti socialinį darbą nulėmė reikšmingi jų gyvenimo įvykiai. Apsisprendimas tapti socialiniais darbuotojais įvyko ganėtinai vėlai, buvo nebūtinai pirmas pasirinkimas „socialinis darbas tai buvo savęs atradimo, krizės įveikos, naujo gyvenimo kūrimo pradžia ar sutiktų žmonių įtakos pasekmė“ (Mažeikienė ir Dorelaitienė, 2011, p. 64). Vyrai, patyrę hegemoninio vyriškumo krizę, t. y., neįvykdę tam tikrų visuomenės jiems keliamų lūkesčių arba nesugebėję savęs realizuoti, tapo priklausomi nuo alkoholio ir / ar narkotikų. O žmonės

ir įvykiai (skyrybos, sveikatos pablogėjimas) paskatinę juos įveikti priklausomybes, atvedė juos ir į socialinį darbą (Mažeikienė ir Dorelaitienė, 2011).

Kelias link asmeninės profesijos pasirinkimo ne visada būna lengvas. Dalis studentų ateina į socialinio darbo lauką su savo istorijomis, išgyvenimais ir savais požiūriais į pasaulio tiesas. Pasitelkiant Cunningham (2004), cit. pg. Zosky (2013) studijų metais praktinio užsiėmimo metu jauniems socialinio darbo studentams yra pateikiama mokslinė klinikinių atvejų medžiaga, kuomet per šių atvejų analizę atskleidžiama jų skaudi patirtis. Zosky (2013) teigia, kad dėstytojai naudoja klinikinius scenarijus, vaizdo įrašus ir kviestinius pranešėjus teorinio turinio išsiaiškinimui. Dažnai praktinių įgūdžių lavinimui yra taikomi vaidmenų žaidimai, kuomet vienas iš studentų prisiima kliento vaidmenį, nors tai puiki galimybė integruoti teoriją su įgūdžių ugdymu, kartais tai gali sukelti studentų pažeidžiamumą dėl traumos Zosky (2013). Green *et al*. (2010), cit. pg. Zosky (2013) trauminės vaikystės patirtys palieka emocinius, psichologinius ir santykių mezgimo randus kurie gali tęstis iki pilnametystės. Pasak Zosky (2013) nagrinėjant kurso turinį socialiniame darbe, pvz., smurto šeimoje temos gali sukelti jį patyrusiems studentams potrauminio streso sutrikimą. Zosky (2013) atskleidė, kad 4 iš 10 jo vieno kurso socialinio darbo studentų atpažino esą buvę smurto šeimoje aukomis: vaikystėje patyrė seksualinę prievartą, buvo tėvų buitinio smurto liudininku ir kt. pan., o paskutinysis nurodė, kad esą buvęs auka buitinio smurto santykyje. Tyrime dalyvavę studentai, nurodė tokias reakcijas studijuojamo dalyko apie smurtą šeimoje programai: dalykas paskatino juos prisiminti giliai glūdinčias traumuojančias patirtis, todėl padidėjo nerimas, jautė pyktį smurtautojui, nenorėjo toliau dalyvauti. Nepaisant skaudžių patirčių, pateikė ir teigiamus dalyvavimo kurse aspektus.

Voth Schrag *et al.* (2019) teigia, praeityje patirtos traumos gali, ne tik sumažinti studentų saugumo nuo smurto jausmą, bet ir padidinti sąveiką su socialiniais darbuotojais, galimai skatinant studentus siekti karjeros socialinio darbo srityje.

Gailienės (2010), cit. pg. Bubnys ir Jasevičienė (2013) teigimu, globos namų auklėtiniai orientuojasi į profesijas, nereikalaujančias aukštojo išsilavinimo ir nepriklausančias prestižinių profesijų grupei. Anot Bidvos ir Gailienės (2010) tokiam paauglių profesinio tapatumo formavimui, įtakos turi, realios socialinės patirties trūkumas, minimalus savo gebėjimų vertinimas ir globos namų personalo išankstinių neigiamų nuostatų sklaida. Bubnys ir Jasevičienė (2013) mano, kad globos įstaigoje vaikams yra būdingas nesaugumo jausmas, nepasitikėjimas, veiklumo motyvacijos stoka, pasyvumas ir išankstinis nusiteikimas nesėkmei. Fominienės *et al.* (2013) tyrimo rezultatai rodo, kad maža dalis globos namų auklėtinių rinktųsi socialinio darbo profesiją.

Byrne (2019) poveikis rinktis socialinį darbą susijęs su šeimos ir gyvenimo turima patirtimi. Stevens *et al.* (2010) cit. pg. Byrne (2019), studentai renkasi socialinį darbą, atsižvelgiant į tinkamumą šiai profesijai, remiantis turima gyvenimo patirtimi, įskaitant asmeninę patirtį globos

sistemoje. Mažai žinoma apie socialinių darbuotojų traumų poveikį jų profesinei veiklai. Ankstyvųjų traumų poveikis socialinių darbuotojų darbe su klientais gali sukelti tiek teigiamų, tiek neigiamų poveikių jų kompetencijai. Pasak Copeland, Hiles Howard ir Becker Razuri (2019) tyrimai rodo, kad socialinių darbuotojų sprendimams susijusiems su jų darbinėmis atsakomybėmis įtaką daro, vaikystėje patirtos nelaimės, tokios kaip žiaurus elgesys ir traumos. Copeland, Hiles Howard ir Becker Razuri (2019) remiantis kitų autorių atliktais tyrimai, teigia, kad padedančiųjų profesionalų vaikystėje patirtos nelaimės ir dabartinio prisirišimo lygis gali paveikti jų santykius su klientais ir netgi klientų rezultatus. Kaip teigia Degnan *et al.* (2016), cit. pg. Copeland, Hiles Howard ir Becker Razuri (2019) tyrimai, analizuojantys prisirišimo įtaką konsultavimo santykiams, parodė, kad saugiai prisirišę konsultantai turi geresnius santykius su savo klientais. Tai lemia gebėjimas giliau įsijausti į kliento padėtį.

Anot Sellers ir Hunter (2005) problemos kilmės šeimoje gali paskatinti empatijos vystymąsi ir susipažinimą su socialinės rūpybos sistema. Tačiau iš kitos pusės, įgyta neigiama patirtis socialinio darbuotojo šeimoje, gali būti siejama su kontra perkėlimu, priklausomybe nuo santykių bei mažiau veiksmingais terapiniai santykiais. Dėl nepergyventų, neišspręstų trauminių įvykių padidėja rizika, kad profesionalas taps priklausomas nuo santykių su klientu, arba perkels šias traumines patirtis į santykius su klientais.

Sellers ir Hunter (2005) teikia keletą rekomendacijų socialinių darbuotojų ugdytojams siekiant išvengti priklausomybių, dvigubų santykių ar kitų neigiamų veiksnių santykyje su klientu ir paversti nepalankius įvykius privalumais. Pradžiai, svarbu, suorganizuoti seminarus susijusius su savirefleksija, šeimos istorija bei kaip asmeninės patirtis atspindėjo praktikos metu. Antra, į socialinio darbo programą, reikėtų integruoti sielvarto ir traumų temų apsvarstymus bei vesti diskusijas apie priklausomybes, psichosocialines traumas ir jų įveikos ir išgijimo būdus. Taipogi, Sellers ir Hunter (2005) siūlo pritaikyti žurnalistikos techniką, padėsiančią studentams suprasti jų ankstyvosios traumos patirtį ir atsigauti po jos. Trečioji rekomendacija skatinanti, subalansuoti studento norą padėti tobulinti savo individualų ir profesionalų tobulėjimą. Gerinant būsimų socialinių darbuotojų efektyvumo ir kompetentingumo kriterijus dirbant su klientais, svarbu iš anksto išspręsti studentų kilimo šeimos problemas ir išugdyti gebėjimus palaikyti veiksmingus santykius su klientais.

Tyrimo problema: Socialinio darbo profesijos pasirinkimą lemia ne vienas, o keletas veiksnių arba šių veiksnių tarpusavio sąveika. Šiame darbe daroma prielaida, kad tokį pasirinkimą gali lemti išgyventa trauma / skaudus įvykis.

Tyrimo tikslas: Nustatyti traumuojančių patirčių įtaką socialinio darbo profesijos pasirinkimui ir profesinei kompetencijai.

Tyrimo uždaviniai:

1. Nustatyti socialinio darbo pasirinkimą lėmusius motyvus ir veiksnius.
2. Ištirti, lūkesčius socialinio darbo profesijai.
3. Ištirti, kokius tikslus kelia sau ir klientams dirbdamas su jais.
4. Nustatyti kaip vertina darbą, jo rezultatus ir kas padeda ar trukdo rezultatų pasiekti.
5. Išsiaiškinti praeityje išgyventas traumuojančias patirtis.
6. Sužinoti kaip buvo tvarkomasi su traumuojančiomis patirtimis, ar ir kaip jos buvo įveiktos.
7. Išsiaiškinti subjektyviai suvokiamą traumuojančių patirčių galimą įtaką socialinio darbo profesijos pasirinkimui, profesinei kompetencijai ir motyvacijai.

2. TYRIMO METODIKA

2.1.Tyrimo metodas

Šiam tyrimui buvo pasirinktas kokybinio tyrimo metodas. Kokybinio tyrimo metodas pasirinkimas remiasi tiriamojo reiškinio ypatumais. Pasirinkto reiškinio analizė remiasi detalumu, aiškumu ir išsamumu, todėl tai argumentuoja kokybinio tyrimo metodo pasirinkimą. Siekiant atskleisti traumuojančių patirčių įtaką socialinio darbo profesijos pasirinkimui, duomenų rinkimui buvo naudojamas pusiau struktūruotas interviu. Interviu klausimai pateikti priede Nr. 1. Interviu pradžioje prašoma pavaizduoti savo „Gyvenimo liniją“ ir pažymėti joje svarbiausius įvykius. Po šios užduoties ji aptariama ir vykdomas interviu.

Tyrimo duomenys buvo koduojami, konceptualizuojami ir kategorizuojami Grindžiamosios teorijos principu.

2.2.Tyrimo atranka ir tiriamieji

Tiriamųjų atrankos metu buvo siekiama ištirti tiriamųjų traumuojančių patirčių įtaką socialinio darbo profesijos pasirinkimui. Kiekvienas tyrimo dalyvis buvo atrenkamas pagal tam tikrus kriterijus: turinti/is socialinio darbo išsilavinimą ir dirbanti/is šioje srityje arba baigęs socialinio darbo studijas, bet šiuo metu dirbantis kitoje darbo srityje. Ieškant tiriamųjų į kitus kriterijus, tokius kaip: lytis, amžius, šeimyninė padėtis nebuvo atsižvelgta. Tyrimo dalyvių atrankai buvo pasirinktas sniego gniūžtės metodas. Tiriamas reiškinys yra netendencingas ir retas, todėl, iš pradžių, svarbu buvo netikimybiniu būdu apklausti vieną asmenį priklausantį/čią ne/tikslinės grupės tiriamųjų atstovams ir išsiaiškinti jo/jos pažintį su ieškomais tikslinės grupės atstovais. Šis metodas leidžia surasti tikslinės grupės narius grandinėlės būdu.

Tyrimo imtį sudarė 7 tyrimo dalyviai: 6 socialinės darbuotojos (4 socialinės darbuotojos dirbančios Vilniuje, vaikų ir jaunimo dienos centruose ir organizacijose, 1 socialinė darbuotoja iš Vilniaus – dirbanti psichiatrijos skyriuje, 1 socialinė darbuotoja iš krizinio centro Vilniuje) ir 1 socialinis darbuotojas iš Vilniaus r., dirbantis vaikų globos sektoriuje. Generalinei aibei priklausančių asmenų amžius priklausė nuo 23 iki 45 metų (amžiaus vidurkis ~34 m.). Tris tiriamosios nurodė, kad ištekėjusios, kiti tiriamieji atsakė, kad netekėjusios ir vienas atsakė, kad nevedęs. Demografinių duomenų skiltyje apie darbo stažą, dalyvių buvo prašoma nurodyti, kiek stažo jie turi bendrai ir kiek įgijo šiuo metu dirbamoje įstaigoje. Atsakymai pasiskirstė netolygiai. 5 socialiniai darbuotojai nurodė, kad jų darbo stažas įgytas pirminėje įstaigoje, kurioje jie dirba iki šiol, 2 socialiniams darbuotojams teko dirbti kitose socialinėse įstaigose. Interviuojamųjų darbo stažas svyravo nuo 8 mėnesių iki 20 metų (darbo stažo vidurkis ~ 7 m. 7 mėn.). Taip pat 5 iš 7 socialinių darbuotojų dirba NVO priklausančioms organizacijoms, tuomet kiti biudžetinėje įstaigoje.

2.3.Tyrimo eiga ir organizavimas

Tyrimas vyko 2020 m. sausio – balandžio mėnesiais, Vilniuje ir Vilniaus r. Nemenčinės miestelyje. Vilniaus ir Nemenčinės miestai buvo pasirinkti todėl, kad tyrėjas siekė apžvelgti socialinių darbuotojų darbo specifiką didmiestyje palyginus su rajoninio tipo miesteliu bei apžvelgti jų skaudžias patirtis. Tyrimo atrankai naudota Sniego gniūžtės atranka, vadovaujantis šiais kriterijais: asmuo, privalėjo turėti socialinio darbo išsilavinimą ir dirbti pagal šią specialybę arba turėti socialinio darbo išsilavinimą, bet dirbti kitame darbo sektoriuje. Pasitelkiant pirmojo tiriamojo nurodytais kitų hipotetinių tiriamųjų kontaktais, buvo ieškoma kitų dalyvių. Visas tyrimas vyko grandinėlės principu buvo ieškoma eilinių tyrimo dalyvių pereinant nuo vieno tiriamojo gautų kontaktų prie kitų.

Tyrėja atsižvelgė į tiriamojo siūlomą interviu vedimo vietą ir laiką. Tyrimo laikas ir vieta buvo iš anksto derinami su tyrėju. 4 iš 7 interviu vyko tiesioginiu būdu, dažniausiai atvykstant į tiriamųjų darbovietę, tuomet 3 vyko nuotoliniu būdu, pasitelkiant nuotolinio bendravimo ir komunikacijos priemonę „Zoom“. Interviu paėmimui buvo iš anksto susitariama telefonu, susirašoma per „Messenger“ programėlę arba el. paštą.

Tiriamajam išreiškus norą iš anksto susipažinti su tyrimo eiga ir užduodamais klausimais, tyrimo procedūra ir medžiaga buvo nusiunčiami į nurodytą informanto el. paštą. Atvykus į sutartą vietą interviu paėmimui, informanto buvo prašoma susipažinti su Informuotu sutikimu, bei pasirašyti, kad jis neprieštarauja sudalyvauti tyrimo procese ir kad judviejų pokalbis būtų įrašytas į diktofoną. Be to tiriamojo buvo klausiama dėl sutikimo, kad pokalbis būtų įrašytas. Tyrėja prisiėmė atsakomybę, kad pokalbio metu įrašyta informacija bus panaudota tik tyrimo tikslais. Informuotas sutikimas įpareigodavo tyrėją laikytis konfidencialumo principo. Tyrimams vykus tiesioginiu būdu buvo pateikiami visi reikalingi dokumentai tyrimo supažindinimui. Tiriamiesiems, su kuriais interviu vyko nuotoliniu būdu, reikalingi dokumentai buvo prisegami prie laiško ir siunčiami el. paštu.

Pasirašius tyrimo informuoto sutikimo dokumentą, buvo pereinama prie pirmosios dalies tyrimo „Gyvenimo linijos“. Tiesa, nuotolinio tyrimo paėmimo procedūros metu neišvengiamai buvo susiduriama su problema gaunant tyrimo dalyvio parašą, todėl tiriamųjų buvo prašoma, vietoj parašo, pažymėti dvi pirmas raides savo vardo ir pavardės. Užpildę „Gyvenimo liniją“ buvo prieinama prie antrojo tyrimo etapo – interviu. Interviu metu buvo užduota 15 klausimų. Klausimai buvo išskaidyti atitinkamai pagal tyrimo uždavinius.

Iš pradžių interviu apklausai buvo orientuojamasi apie 30 minučių. Praktika parodė, kad interviu trukmė neatitiko lūkesčių, o tai reiškia, kad dauguma interviu vyko ilgiau negu buvo numatyta tyrimo pradžioje. Užfiksuota, kad ilgiausias interviu truko 1h 3 min. Tiesa, iš 7 interviu, buvo du interviu, kurie vyko trumpiau, negu 30 min. Trumpiausias interviu trūko 19 min. neįskaitant pirmos dalies tyrimo „Gyvenimo linijos“. Apskaičiuota, kad vidutiniškai vieno interviu trukmė 40 min.

2.4.Tyrimo sunkumai ir galimi trūkumai

Interviu metu tyrėja ir tyrimo dalyvė jautėsi įtemptai. Pats interviu paėmimo etapas sukeldavo nesklandumų tiek klausimų interpretacijos stadijoje, tiek trūko įgūdžių užduodant klausimus.

Pasirodė, kad klausimų buvo per daug. Klausimai ne buvo tinkamai formuluojami. Tyrėja pastebėjo, kad klausimų formulavimo pateiktis kai kur yra skurdi. Taip pat, keletą klausimų buvo galima sujungti, pvz.: vietoj dvejų sutrumpinti į vieną klausimą, išskiriant jame pagrindinę mintį, kuri slypėjo tuose dvejuose klausimuose.

Tyrimo klausimyne, reikėtų mažinti klausimų skaičių, keisti klausimų formuluotes, kad neatrodytų primityviai. Iš anksto, ruošiantis tyrimo atlikimui, pasiklausti (socialinių darbuotojų iš praktikos vietų, per pažįstamus socialinius darbuotojus) apie tikslinės grupės paieškos galimybes. Ruošiantis tyrimui atrasti pasitikėjimo jėgas.

3. TYRIMO REZULTATAI IR JŲ APTARIMAS

3.1. Profesijos pasirinkimo veiksniai

3.1.1. Šeimos narių skiepijamos vertybės: „Nelipk ant žolytės, nes žolytei, ten skauda“

Socialiniai darbuotojai savo pasakojimuose atskleidžia, kad šeimoje skiepijamos vertybės, ateityje galėjo pastūmėti juos pasirinkti socialinio darbo profesiją. Viena socialinė darbuotoja pasakoja: „mano mama visada kažkaip tai man atrodo padėjo vystyti tą tokį, jautrumą aplinkai, kitam žmogui“. Be to, kitos tyrimo dalyvės nurodo : „buvau auklėjama krikščioniškai, kad reikia padėti vyresniems“ arba „labai man kažkaip būdavo gaila, daugelio žmonių, nežinau, kai pamatydavau vargšus [...] tai turbūt su auklėjimu su šeima“. Tai reiškia, kad pirminė žmogaus institucija – šeima padeda formuoti mūsų asmenybę skiepijant tam tikras vertybes, nuostatas ir požiūrį į pasaulį nuo ankstyvų laikų, pradedant nuo kūdikystės, baigiant suaugystės laiku. Anot, respondentės kalbant apie pasirinkimą stoti į socialinį darbą, paminėjo : „tai turbūt su auklėjimu su šeima“. Galima teigti, kad šeimos skiepijamos vertybės, ateityje galėjo tapti vienu iš motyvu, stoti į socialinio darbo specialybę.

3.1.2. Savanorystė

Socialiniai darbuotojai mini, kad prieš socialinio darbo studijas, jie daug dalyvavo neformaliojo ugdymo veiklose, įvairiose gerumo akcijose bei savanoriavo. Vienas dalyvis pasakoja: „pradėjau savanoriauti – „“Z“ įstaigoje ir aš ten savanoriavau, žaidėm su vaikais krepšinį“. Kitos dalyvės, teigia: „visada patikdavo gerumo akcijos, lankyti, ten su skautais senelius, kurie gyvena“ arba „paauglystėje, esu dalyvavus verslumo, „D“ projekte, marketinge, tose savanoriškose organizacijose, buvau rinkodaros atstove ir mane tai skatino“. Taipogi, jie paminėjo, kad tokios veiklos skatino juos atsakingiau žiūrėti į socialines problemas ir laikantis tokios nuostatos, ateityje pasirinkti socialinio darbo studijas. Dalyviai teigia : „geriau jausdavausi, kai tai darydavau“; „pradėjau savanoriauti “Z” linijoje, socialinės pagalbos tarnyboje“; „Z“ linijoje, dirbdama kažkaip sau patvirtinau, kad noriu dirbti su žmonėmis, noriu žmonėms padėti, sunkiu metu paguosti, išklausyti ir po to kažkaip į socialinį darbą įstojau“. Savanorystė šių žmonių gyvenimuose, tapo neatsiejama dalimi, formuojant jų profesinį tapatumą. Tyrimo dalyvė, sako : „mane formavo neformaliojo ugdymo veiklos, tie dalykai, tos patirtys“. Asmenys prisipažįsta, kad per savanorystę formavosi ir „brendo“ jų požiūriai, kartu jie tapo socialiai atsakingais asmenimis, kas vėliau, tai paskatino pasirinkti socialinio darbo studijas.

3.1.3. Žmogaus teisių koncepcija: „Jis perteikia tinkamiau būdą, su kuriuo aš noriu bendrauti su žmonėmis“

Aktuali ir pažeidžiama tema – žmogaus teisės, galėjo tapti vainikuojančiu pasirinkimu stoti į socialinį darbą. Tiriamieji prisipažįsta, kad tokios idėjos, kaip „lygybė, brolybė“ tapo aktualiais

motyvais siekti pokyčių žmogaus teisinėje sistemoje. Dalyvė nurodė, kad „tos žmogaus teisės [...] man buvo labai įdomu [...] „užkliuvo labai, tos idėjos“, tuomet kita dalyvė teigia: „mane vis dar seka lygybės idėja, žmogaus orumo, apginti silpnesnį“; „norėjimas prisidėti prie to geresnio pasaulio, teisingesnio pasaulio“. Svarbu paminėti, kad dalyvės, šių idėjų įgyvendinimui pasirinko būtent socialinį darbą, nes : “nedavė man ramybės tas socialinis darbas – „Jis perteikia tinkamiau būdą, su kuriuo aš noriu bendrauti su žmonėmis, tai reiškia atvirai apie jų jaučiamus skausmus, emocinius, psichologinius“; „visą tą laiką tik stiprino įspūdis, kad man tos temos yra įdomios, kad aš noriu dirbti toje srityje“. Taigi, dalyvių pasakojimuose išryškėja, kad žmogaus teisių koncepcija tapo vienu iš motyvu, pastūmėjusiu pasirinkti socialinio darbo profesiją.

3.1.4. Paskatino kitas asmuo

Tiriamųjų pasakojimuose patebima, kad jų pasirinkimus stoti į socialinį darbą nulėmė kiti asmenys, kurie turėjo tiesioginį ar netiesioginį ryšį su socialinio darbo sritimi. Tiriamoji pasakoja, kad jos tėčio pusseserė turėjo įtakos jos pasirinkimui stoti į socialinį darbą : „ Nu žiūrėk, jeigu kažką galvoji apie mediciną, yra va, tas socialinis darbas, kur ten nėra žinai, tų tokių kraujo ir panašiai“; „ji ir užmetė šitą idėją; Žiūrėk, aš ten dirbu, jeigu kas?“. Kita dalyvė atskleidžia, kad sesuo turėjo įtakos jos pasirinkimui „turėjau seserį, kuri dirbo psichiatrijoje slaugytoja ir kuri rekomendavo stoti į socialinį darbą“. Socialiniai darbuotojai teigia, kad kitų žmonių įtaka, pastiprino jų norą siekti savo karjeros socialiniame darbe.

3.1.5. Socialinis darbas – ne pirmoji profesija

Socialiniai darbuotojai pripažįsta, kad prieš stodami į socialinį darbą jie jau turėjo baigę kitas studijas ir anksčiau, netgi dirbo pagal įgytas specialybes. Remiantis jų pasakojimais yra išskiriamos turimų specialybių sąrašas : bendrosios praktikos slauga, teisė ir socialinė pedagogika. Jie paminėjo: „turiu suaugusios medicinos sesers išsilavinimą, bet nelabai ilgai dirbau“; „kadaise buvau įstojus į teisę ir pabaigiau“; „mano studijos pirmos studijos pedagoginiame“. Tiesa, informantai šias profesijas įvardijo, kaip nekryptingas. Viena informantė pabrėžia, kad „Teisė – tai buvo truputėlį ne taip.“ Atstovavimas žmogaus, bet jis toksai labiau sausas“. Kitas informantas paaiškino „dar neturėjau konkrečios idėjos, kaip čia su kokiais vaikais ir konkrečiai“. Profesijos neatitikimas asmeniniams lūkesčiams galėjo juos pastūmėti ieškoti savo profesinį tapatumą kitų profesijų lauke. Viena iš šių profesijų tapo socialinis darbas.

3.1.6. Socialinis darbas – atsitiktinis pasirinkimas

Dalis socialinių darbuotojų atskleidė, kad socialinio darbo profesiją pasirinko atsitiktinai. Jie nurodo, kad tai galėjo nulemti jų nebrandumas, žinių trūkumas apie pačią profesiją arba nesusiformavęs asmenybės tapatumas : „nežinojau tiksliai ko noriu“; „tiksliai nežinojau kas yra tas

socialinis darbas“; „atėjimas į socialinį darbą buvo atsitiktinis“; „neturiu, tam tikros istorijos, kad aš kryptingai ėjau studijuoti socialinį darbą“; „toks žinai bukas, įrašiau, įstojau, atsimokiau“. Apart, paminėtų teiginių, vienas respondentas, paminėjo, kad socialinio darbo profesijos neapibrėžtumas, kėlė abejonių dėl tolesnių studijų socialinio darbo srityje : „kai atėjau studijuoti, labai ilgą laiko tarpą, gal kažkokius metus nesuvokiau kuo aš realiai būsiu ir ką aš realiai turėsiu daryti“. Nepaisant to, būdami studentais, jie pasiryžo tęsti mokslus ir labiau gilintis į pačią profesiją, ko pasėkoje, baigę mokslus sėkmingai dirba socialiniais darbuotojais.

3.2.Socialinių darbuotojų profesiniai siekiai

3.2.1. Atliepti kliento poreikius

Socialiniai darbuotojai pagrindinius keliamus lūkesčius sau įvardija : „kuo geriau, žinai, būtų kiekvienam“; „pirminė mintis buvo apie poreikius“; „lūkestis / reikalavimas sau atliepti žmogaus poreikius“; „dirbdama su atveju, visada stengiuosi pritaikyti ir savo tikslus ir lūkesčius būtent prie to“; „lūkestis, turbūt ir yra “pataikyti“ į tą poreikį, pastebėti tą poreikį, atliepti tą poreikį“. Asmeninis socialinių darbuotojų lūkestis atliepti kliento poreikius yra susijęs su socialinio darbo specifika. Jų darbas, siejasi ties kliento socialinės, finansinės ir psichologinės gerovės gerinimu. Kaip dalyviai patys įvardija : „paklausti o ko nori tu“; „pamatyti tokią perspektyvą, kuri galėtų pagelbėti, padėti išmastyti, kaip kalbėti su jaunuoliu, jo neįžeidžiant“; „supratimas to poreikio“. Dalis tiriamųjų pabrėžia, kad sau keliami lūkesčiai darbe yra susiję su klientu gerovės užtikrinimu.

3.2.2. Savirealizacijos siekis

Apart, jau paminėtų profesinių siekių, socialiniai darbuotojai paminėjo savirealizacijos siekį. Tiriamieji pabrėžia : „nuolat keliu sau kvalifikaciją“; „domiuosi labai, tiek pat ir medicininiais klausimais ir psichologijos žinias plėčiu, psichoterapinių skaitau literatūrų“; „ praėjau tam tikrus mokymus apie suicido prevenciją“. Informantai nurodo, kaip vieną iš sau keliamų tikslų – „nuolat tobulėti, kaip specialistei“; „visur dalyvauti ir mokytis kuo daugiau, kiek įmanoma, kad aš galėčiau tą savo darbą dirbti geriau“. Nuolatinis socialinių darbuotojų tobulėjimas, paskatina juos teikti kokybiškas paslaugas, siekti karjeros aukštumų ir greičiau įgalinti klientus. Taip pat vienos dalyvės pasakojime, būdingi socialinės lyderystės bruožai : „manau tai yra svarbu, kad tokios sau patirties, ties vadybiniais gebėjimais ir domėjimusi turbūt pačiu verslu, yra toksai, kad aš noriu su jaunuoliais, kurie tuo domisi, jiems vadovauti“. Remiantis pateiktais teiginiais, socialinių darbuotojų savirealizacijos siekis susijęs ne tik su asmeniniu tobulėjimu bet ir naujų žinių įgijimu taikant juos darbe su klientais.

3.2.3. Pasitikėjimo santykio

Vienas iš neatsiejamų darbo instrumentų socialiniame darbe yra santykio / ryšio mezgimas su klientu. Didžioji dalis tyrimo dalyvių, atskleidžia santykio mezgimo svarbą tarp kliento ir socialinio darbuotojo : „viskas eina per santykį, santykio mezgimas“; „be santykio, ta prasme tu gali ateiti [...] reikia nemažai laiko, kad jie prisileistų“; „mes dirbame per tą santykį“. Taip pat socialiniai darbuotojai paminėjo, kad santykio užuomazgai reikalinga suteikti klientui pasitikėjimo : „tikslas klientui, kad jis nenutrauktų bendravimo su manimi, duotų šansų su juo pabandyti užmegzti ryšį“; „kalbėtis taip, kaip yra, ne pernelyg dalykiškai, nepasakant, kad jis nieko nesupranta“. Viena dalyvė paminėjo, kad socialinis darbuotojas turi nuolat “kurti“ tą santykį : „per buvimą santykyje ir kūrimą santykio“; „užmegzti tą tokį stipresnį santykį“; „negaliu tikėtis, kad jis man kažką duos, jeigu to neduosiu aš“. Pasak socialinių darbuotojų, pasitikėjimo santykio kūrimas yra ilgalaikis procesas, bet būtinas siekiant kliento pokyčių : „turi santykį, tada jau tikrai gali daug, nu, padėti“.

3.2.4. Profesinių ribų išlaikymas

Socialiniai darbuotojų pasakojimuose, atkreipiamas dėmesys į profesines ribas ir kylančias rizikas jų išlaikymui : „reikia būti ir profesionaliam kartu bet ir kartais, turi būti kaip ir draugas, kur draugu tu negali būti“ ; „sunku tas ribas apibrėžti“. Informantai teigia, kad darbe su klientais, galima lengvai nukrypti nuo pagalbos santykio, kuris tampa iššūkiu jų kompetencijai ir šio santykio atstatymui: „daug juokaujame ir viską“; „ypač bendrabutis kur jaunuoliai, ypač kur tu su jais neformalioje vietoje“; „darbą turi atskirti, kadangi kaip ir gyvenu kartu aš su jais“. Taip pat tyrimo dalyviams, svarbu, kad jų tarpusavio santykis su klientu, nenukryptų kita linkme, o būtų grindžiamas tarpusavio terapiniais santykiais. Svarbu, terapinio pobūdžio santykyje išlaikyti ribas : „tikslas tai ribos [...] neperžengti ribas“.

3.2.5. Atstoti tėvų vaidmenį

Tyrimo dalyvių pasakojimuose atsispindi globėjiški motyvai santykyje su klientais. Didžioji dalis socialinių darbuotojų dirbančių su vaikais ir jaunimu, pripažįsta : „noriu, kad jie jaustųsi kuo labiau kaip šeimoje, būdami įstaigoje“; netgi būdamas namie šeštadieniais ir sekmadieniais pagalvoji apie savo vaikus“; „labai rūpinuosi jais“; „man kartais iškyla, man tokių (pauzė) baimės gal dėl jos“. Tokie pasisakymai leidžia teigti, kad profesiniams siekiams, jie priskiria norą atstoti klientams tėvus: „tikslas tai būtų, kuo labiau būtų, atstoti tėvus vaikams“; „tie vaikai dažniausiai gyvena be tėvų“. Informantai užsiminė, kad mintys ir rūpestis dėl savo klientų atsiskleidžia ir nedarbo metu : „būdamas namie šeštadieniais ir sekmadieniais, pagalvoji apie savo vaikus“; „važiuoji pirkti rūbų ir tai pagalvoji, apie savo vaikus“. Viena respondentė yra paminėjus, kad, dažnai jai tenka atlikti savo pareigas ir nedarbo valandomis : „vis tiek, turi nuvažiuoti pasiimti, nors, kad ir nėra parašyta kaip ir darbas kažkoks privalomas, nu bet...“ ; „[...] kadangi artimųjų nėra, tai dirbi ilgiau“. Respondentų

pasisakymai, aiškiai nurodo apie jų rūpestingumą klientais ir jų gerove bei norą atstoti tėvus, jaunajai klientų grupei.

3.2.6. Kliento įgalinimas

Vienas iš anksčiau paminėtų socialinių darbuotojų profesinių siekių, tai atliepti kliento poreikius, bet taip pat, nemažai svarbiu siekiu, socialiniai darbuotojai esą paminėję, įgalinimo aspektą. Tiriamieji, kliento įgalinimo tikslui, nurodo savarankiškumo skatinimą : „darbo idėja yra paruošti vaikus savarankiškam gyvenimui“; „padėti jam pačiam prieiti prie savo pasirinkimų, sprendimų“ ; “tu su juo “padirbi“, įgalini jį ir jis toliau savarankiškai sugeba gyventi be tavo pagalbos“; „pastiprinti jį“. Informantė, užsiminė, kad socialinio darbuotojo ir kliento darbo principas remiasi kliento prarastų įgūdžių atstatymu : „padėti, įgalinti juos pačius, kad su laiku, jie tuos socialinius įgūdžius įgytų [...] atgautų“. Kita tyrimo dalyvė, pritaikė, vieną iš įgalinimo procesų pavyzdžių : „ieškant darbo jis jau galėtų pats savarankiškai tą padaryti“; „turėtų, pavyzdžiui, tam tikrus įgūdžius“; „ [...] kad žmogui tavęs nebereikėtų“. Kitaip sakant, įgalinimas tai yra klientui suteiktos pagalbos, vainikuojantis rezultatas.

3.3. Socialinio darbo reikšmės veiksniai

3.3.1. „Socialinis darbas – socialinės garantijos“

Kalbant apie socialinio darbo reikšmę tiriamųjų gyvenime, šis darbas užima labai svarbią vietą, kas sietina su jų socialinių garantijų užtikrinimu : „darbas užima pakankamai svarbią vietą, tai yra mano visos socialinės garantijos“; „turiu algą, aš turiu privalomąjį sveikatos draudimą, aš turiu visas socialines garantijas“. Kitos dalyvės nurodė, kad jų atliekamas darbas tai pragyvenimo šaltinis : „darbas užima labai didelę vietą ir turbūt mano pagrindinė veikla“. Atrodo logiška, kad dirbame tam, kad išgyventume, todėl darbas socialiniams darbuotojams turi tą pačią reikšmę, kaip ir kitiems.

3.3.2. „Darbas patinka“

Dalis tiriamųjų pripažįsta, kad socialinio darbo profesijai išreiškia didelę simpatiją : „dirbu tai ką man patinka daryti“; „man labai patinka šis darbas“. Savo simpatiją šiai profesijai, tiriamieji pagrindžia savo pareigingu elgesiu darbui : „O nee, rytoj reikės į darbą [...] man taip ne būna, gal buvę tik porą kartų per penkis metus“; „kažkaip einu į darbą savimi nusiteikus“; „per du metus, nebuvo nei dienos, kai aš nenorėčiau į darbą“. Paminėti teiginiai, parodo socialinių darbuotojų užsispyrimą ir norą dirbti klientų socialiniam labui.

3.3.3. Komanda

Respondentai savo darbe, didelę reikšmę teikia darbo komandai, jie įvardija : „kolegos irgi rūpi“. Sakydami : „mes labai daug komandoje“ arba „mus vienija panašūs interesai, galbūt netgi

panašios patirtys“, taip save tapatina su darbo komanda. Bendri požiūriai, idėjos netgi, gyvenimo patirtys leidžia teigti, kad tiriamųjų gyvenime, darbo kolektyvas užima labai svarbią vietą. Socialinė darbuotoja, pažymi : „per tuos komandinius susitikimus, tikrai labai nuodugniai bandome paaiškinti, kažkaip stiprinti vienas kitą“. Taip ji išryškina komandos reikšmę, aiškindama, kad kiekvienas darbo komandos narys dalijasi geraja praktika bei papildo vienas kitą naujomis žiniomis.

3.4. Padedantys ir trikdantys veiksniai pasiekiant norimų rezultatų darbe

3.4.1. Padedantys veiksniai

3.4.1.1. Organizacijos komanda ir jos palaikymas

Informantų pasakojimai, didelę reikšmę teikia darbo komandai, lygiai taip pat jie pasisakė apie jos pagalbos įtaką norimų darbo rezultatų pasiekimui : „labai didelį pliusą duoda komanda“; „visada padeda mūsų aplinka, kolektyvas“; „padeda, kad aš dar turiu puikius vadovus ir komandą“; „pavyzdžiui, kažkokių problemų yra visada padeda“. Dalis tiriamųjų paminėjo apie organizacijos komandos stiprybę, kuri prisideda prie geresnių rezultatų pasiekimo : „kada yra tvirta komanda, kada gali atsiremti, pasitarti [...] tai šitas duoda man didelį pliusą“ arba kita tiriamoji, atskleidė : „man žymiai daugiau reikia palydėjimo iš kolegų“; „ [...] iš kitos pusės galimybė mokytis iš žmonių yra “žiauriai faina“. Tai mano komanda tikrai yra irgi didelė stiprybė“. Taipogi, tyrimo dalyviai paminėjo apie komandos vadovų suteikiamą palaikymą, kuris įkvėpia juos, atlikti savo darbą kokybiškiau ir profesionaliau: „per tą va, pasitikėjimą savimi visąlaik reikėdavo iš vadovo [...] taip pat jisai man labai dažnai pasako : „taip, gerai, taip ir daryk [...] visą laiką reikia“; „Tai va, kartais pasitikėti reikia kažkuo, per tą pasitikėjimą “biški prisistabdai““ , tuomet kita tiriamoji apibūdina savo vadovę : „tiesioginė vadovė yra labai, šauni, labai nuostabus žmogus [...] paima iš šalies pažiūri ir padeda, kad nedarytų įtakos, mano asmeninės patirtys darbui“; „suteikia labai daug paramos įvairiose srityse“. Pasak socialinių darbuotojų, jų darbo kolektyvas yra neatsiejama jų kasdienio darbo dalis, suteikianti jiems, pagalbos, naujų žinių ir paramos, bei daranti įtaką, jų norimų darbo rezultatų pasiekimams.

3.4.1.2. Pasidalinimas išgyventomis istorijomis

Informantai pabrėžia, kad yra išgyvenę ir įveikę, tam tikras gyvenimo patirtys. Šias patirtys, jie taiko darbe su klientais, taip suteikdami jiems daugiau žinių apie išgyvenimą, jo įveikos būdą ir tuo pačiu kurdami abipusio pasitikėjimo santykius. Viena tyrimo dalyvė atskleidžia : „padeda biškelį dalintis, pvz.: „Nu žiūrėkite, ne pas jus vienus, taip?“; „pas vienus tai ten, neturėjo tėvų ir mano tėvai ten tai yra išsiskyrę ar ten kažkokios netektys“ arba „faktus jaunuoliams pasakau [...] taip aš pasakau apie tas temas, apie nelaimingą meilę, apie patyčias, apie santykius su tėvais“. Geroji socialinių darbuotojų patirtis leidžia klientams pamatyti tikrąsias tiriamųjų puses, galimai taip vystant empatiją jiems ir taip skatinant jų pasitikėjimą kas dažniausiai padeda, kuriant pagalbos ryšį : „tiesiogiai yra

susiję, kai tu pats patyri kažkokį įvykį, patirtį, tai tikrai išugdo tokį visai patikimą ryšį tarp dalykų“. Kita dalyvė savo pasakojime pabrėžia : „kai pasakai aš irgi tave suprantu, aš irgi išgyvenau, turiu panašią patirtį ir tu pasidarai jiems “logiškas““, tuomet kita informantė nurodo : „Aš leidžiu jiems suprasti, kad aš esu, jiems artima, galbūt iš dalies, jeigu mūsų situacijos panašios“. Viena tyrimo dalyvė atkreipia dėmesį, kad pasidalijimas panašiomis istorijomis su klientais leidžia jai, pasiekti užsibrėžtų tikslų darbe : „man stiprybės duoda tos patirtys [...] aš tikrai galiu jaustis arčiau tam tikrų dalykų“. Kita tiriamoji, teigia: „mano patirtis, tą kurią aš patyriau, kartais padeda užmegzti ryšį su jaunuoliais“. Taigi, informantų pasidalijimas su klientais panašiais išgyvenimais, leidžia jiems daugiau pasiekti teigiamų pokyčių klientų gyvenime, bei sukurti stiprų ryšį tarp jų.

3.4.2. Trikdantys veiksniai

3.4.2.1. Klientų ne motyvacija/kontrolė

Didžioji dalis socialinių darbuotojų, stipriu trikdžiu pasiekti norimų rezultatų darbe laiko kliento ne motyvaciją. Pasak socialinį darbuotoją : „Trukdo pasiekti tai vaikų nemotyvacija [...] dažniausiai vaikai nieko nenori“; „vaikai linkę sėdėti kompiuteryje, prie telefonų, o ne kažko siekti“, tuomet kita dalyvė pritaria, kad klientai, nėra nusiteikę savarankiškai spręsti savo problemų : „klientai netiesia savarankiškai problemų sprendimo“. Anot socialinių darbuotojų, tai tampa kliūtimi, siekiant teigiamų pokyčių klientų gyvenime. Kartais, pasiekti norimų rezultatų trukdo specifinė darbo aplinka, kurioje klientai nėra pasiruošę užmegzti ryšio : „gatvė ir jaunuoliai ne visada atvirai su mumis kalba“. Socialinė darbuotoja savo pasakojime paminėjo, kad trūksta kontrolės su klientu : „negaliu sukontroliuoti tų procesų kliento gyvenime. Tai “biški“ su šituo tenka pakovoti“. Iššūkiu socialinių darbuotojų darbe tampa, kai klientai yra nemotyvuoti keistis, kai jų atžvilgiu pagalba tampa jiems nereikalinga, todėl socialiniams darbuotojams sulaukti pokyčių iš klientų tampa neįmanoma misija.

3.4.2.2. Sistema: „Man labai gaila, bet pagal dabartinę jūsų situaciją, jus galite patekti tik į nakvynes namus“

Informantai įvardija, dar vieną trikdį siekiant pasiekti norimų rezultatų darbe, tai įstatyminės bazės spragos. Socialinė darbuotoja dirbanti psichiatrijos srityje, liudija, kad negali pasiekti norimų rezultatų darbe, kadangi įstatymai numato paciento hospitalizacijos laiko trumpinimą : „tas darbas su klientu turėtų būti pakankamai ilgalaikis ir kai valstybė diktuoja, būtent valstybinės ligonių kasos, kad hospitalizacijos laikas turėtų trumpėti. Tai kartais, sunku išspręsti tą, padėti klientui, išspręsti problemą“. Taip pat ji atskleidžia, kad gyventojams, praradusiems savo būstą valstybė nesuteikia jokios paramos, o pasiūlo, kreiptis į nakvynės namus : „Man labai gaila, bet pagal dabartinę jūsų situaciją, jus galite patekti tik į nakvynes namus“. Socialinė darbuotoja prisipažįsta, kad dažnai jai tenka su gailesčiu pranešti tiems asmenims, kurie nepriklauso pažeidžiamai visuomenės grupei. Kita

informantė, pažymi, kad neveiksnūs įstatymai trikdo pasiekti norimų rezultatų organizacijoje ir klientų gyvenime : „tai taip gaunasi, kad tu tiesiog, nesiūlai tos paslaugos arba jeigu paklausia, tai išdėstai kokia yra situacija“. Tuomet dar viena socialinė darbuotoja išreiškia nusivylimą dabartine valstybės socialine sistema : „nusivylimas sistema, apskritai sistemos sustabarėjimas, nes vis tiek, kur socialiniame darbe, “atsimuši į sieną““. Remiantis pateiktais dalyvių teiginiais, valstybės socialinės sistemos trikdžiai tampa socialiniams darbuotojams iššūkiu pasiekti norimų rezultatų darbe.

3.5. Trauminiai veiksniai

3.5.1. Tėvų skyrybos

Dalis respondentų prisipažįsta, kad esą turėję skaudžių išgyvenimų savo gyvenime. Vienas iš minimų įvykių – tėvų skyrybos. Tiriamieji nurodo, kad tėvų skyrybos įvyko kūdikystės laiku arba paauglystėje: „būdama vienerių metu, tėvai išsiskyrė“; „tėvai išsiskyrė, kai man buvo keturiolika“. Tuomet kita tiriamoji prisipažino, kad jai teko išgyventi tėvų skyrybas paauglystėje, bet amžiaus nenurodė.

Respondentai teigia, kad tėvų skyrybas lydėjo barniai : „Tėvų skyrybos atėjo ta diena, kada (pauzė) šiaip prasidėjo barniai namuose“. Kitas dalyvis nurodo, kad tėvus išsiskirti pastūmėjo tėvo priklausomybė nuo alkoholio : „kiek aš mačiau tą tėvą, tai girtą pastoviai, tai netgi kaip ir geriau buvo taip“. Taip pat jis mano, kad tėvų skyrybos buvo pats teisingiausias sprendimas jo motinai ir tėvui. Tyrimo dalyviai neslepia, kad jų tėvai buvo išsiskyrę ir tas įvykis sukėlė didelės įtakos jų asmenybės formavimuisi. Viena tiriamoji, paminėjo, kad tėvų skyrybos paskatino jos elgesio transformaciją paauglystėje: „šiaip viskas buvo “dzin“ mokykloje, atsikalbinėjimai“; „žinai nuo to, kad tada pati nori kažką “tūsint“, daryti nesąmones“. Kitas dalyvis užsiminė, kad po tėvų skyrybų, paauglystėje pradėjo daugiau laiko leisti gatvėje : “ būdamas penkiolikos iš esmės aš susitariau su mama, kad aš vaikščiosiu kur norėsiu ir kada norėsiu, bet niekada nieko blogo nepadarysiu“. Be to, tiriamasis nurodė, kad vaikystėje tėvo nebuvimas, galėjo pastūmėti jį, ateityje pasirinkti socialinį darbą su vaikais : „[...] to tėvo neturėjimas vaikystėje davė įtakos mano norui dirbti su vaikais“. Tiriamųjų pasakojimai atskleidžia, kad vaikystėje išgyventi įvykiai turėjo įtakos brėstant, bei formuojant tiriamųjų tapatumą, kas ateityje, motyvavo, jų karjerą susieti su socialiniu darbu.

3.5.2. Priklausomybės

Tyrimo dalyviai savo pasakojimuose, paminėjo apie asmenines ir šeimos narių priklausomybes nuo alkoholio ir narkotikų. Socialinis darbuotojas paminėjo apie tėvo priklausomybę nuo alkoholio, bei pabrėžė, kad jaučia jam nuoskaudą dėl nedalyvavimo jo ugdyme : „mano tėvas tai alkoholikas“; „Matėsi tik girtą [...]“; „[...] visą gyvenimą, aš iš esmės, ne esu su juo bendraveęs normaliai“. Kita dalyvė, papasakojo apie sesers mirtį nuo narkotikų perdozavimo : „sesė mirė nuo narkotikų

perdozavimo“; „mano sesė “tūsino“ su “chebra“; „ten buvo tas vaikinas, kuris “dealiną“ ir jai tiesiog leido pirmą ir vienintelį kartą, tą dozę ir ji buvo per didelė“. Taip pat ji paminėjo apie pažįstamų asmenų mirtys nuo narkotikų perdozavimo : „labai daug draugų, pažįstamų mirė, jie jau buvo tokie “vartojantys““. Dalyvė neslepia, kad išgyventi skaudūs įvykiai, pastūmėjo ją pasirinkti socialinio darbo veiklą. Be to, noras dirbti savo bendruomenėje, kurioje gyvena daug jaunuolių turinčių priklausomybes, motyvavo ją siekti socialinių pokyčių visuomenėje : „ [...] ėjau dirbti į „darbovietę“, tai buvo didžiausias motyvatorius dirbti „N“ mikrorajone, nes aš ten užaugus, ten gyvenau beveik 30 metų ir tikrai tų patirčių buvo visokių ir ta pati stigma susijusi su gyvenimu „N“ mikrorajone“. Taipogi, socialinė darbuotoja užsiminė apie įveiktą priklausomybę nuo alkoholio : „valgymas, alkoholis, tai buvo tikrai būdai su kuriais aš kovojau “. Įveikti gyvenimo sunkumai paskatino tiriamuosius tapti socialiai atsakingais ir teikti pagalbą pažeidžiamiems asmenims.

3.5.3. Kilę iš nepasiturinčių šeimų: „jeigu aš būčiau iš šių laikų, tai aš būčiau iš rizikos šeimos“

Nepriteklius šeimoje, tai dar vienas veiksnys su kuriuo, teko susidurti socialiniams darbuotojams. Jų pasakojimai atskleidžia : „nepriteklius šiek tiek egzistavo“; „buvo sunkumai finansiniai, taip kaip aš atsimenu šeimoje“. Jų pasakojimai atskleidžia, kad dėl patiriamų finansinių sunkumų šeimoje, jie jautė gėdą ir nepilnavertiškumo jausmą : „gėda, kad aš einu į mokyklą su senais rūbais“ arba „pati jaučiausi, kažkiek tai kitokia, nes mano draugai buvo už mane turtingesni“. Kita dalyvė paminėjo, kad dėl finansinio nepritekliaus šeimoje, vykdavo konfliktai šeimoje : „kažkoks tai nepriteklius šeimoje, kažkokie barniai šeimoje dėl kažkokių tai norų, kurių negalima įgyvendinti, į ekskursiją išvažiuoti, nežinau“. Taip pat ji pabrėžė, kad šeimoje jaučiamas nepriteklius, ateityje nulėmė jos asmenybės ir profesinio tapatumo formavimosi : „Tų mažyčių dalykų, kur negauni to nepritekliaus, kai nežinau, gyveni namuose be patogumų, tuo metu tu to nesureikšmini, bet kai žiūri atgal man atrodo, kad labai daug prisidėjo prie mano asmenybės formavimosi, prie profesijos ir prie įvairiausių dalykų“. Remiantis jos pasakojimu išryškėja, kad visi patirti išgyvenimai ateityje nulemia, tam tikrus asmeninius pasirinkimus : „aš manau, kad visos patirtys, jos kažkur tai pasitarnauja ir ateityje išgyvenimai lemia kažkokius sprendimus sąmoningai ar pasąmoningai“.

3.5.4. Patyčios

Tiriamieji pripažįsta, kad, vaikystėje, jiems teko išgyventi patyčias. Viena socialinė darbuotoja savo pasakojime paminėjo, kad dėl patyčių jai buvo sunku dalyvauti pamokose bei mokytis : „patyčios mokykloje, kai buvo pakankamai sunku būti“. Nepaisant to, vėliau ji paminėjo, kad jeigu nebūtų išgyvenusi patyčias, tai nežinia ar ji taptų socialine darbuotoja. Be to, ji pateikia įvykių seką, kurioje atsispindi svarbiausi žmonės bei veiklos, kurios ją įgalino ir pastiprino : „be patyčių, ne būčiau

susitikus su socialiniu pedagogu, be pedagogo ne būčiau, sustiprėjusi“-> „ne būčiau nuėjusi į savanoriškas veiklas“ -> ne bučiau prisijungusi, susibičiuliavusi su bičiuliais, kurie kultūrine veikla užsiima -> jie manęs ne būtų stiprinę, mokę, nebūčiau su jais patyrus, tai, ką patyriau ir turbūt nebūčiau stojus į socialinį darbą“. Kitos socialinės darbuotojos atžvilgiu, patyčios buvo ilgalaikės, kurios trūko 3 metus : „ 9 klasėje tai buvo, 15 metų, patyčios būtent vyko klasėje [...] 12 klasėje man atrodo vaikinai susiėmė“. Dalyvė teigia, kad patyčios, kaip tik įgalino ją keistis ir skatino padėti kitoms patyčių aukoms : „vyko patyčios, mano atžvilgiu, bet nežinau aš stengiausi laikytis stipresne tuo metu ir kaip tik, apvienyti, tuos kitokius vaikus, kad mes galėtume padėti vieni kitiems“. Taigi, tiriamieji patyčių reiškinį, įvardija kaip galimybę naujai pažinti save, bei tai paskatino jų socialinio teisingumo vystymą.

3.6. Traumuojančių patirčių įveikos būdai

3.6.1. Artimųjų / giminių bei kitų žmonių pagalba

Respondentai pažymi, kad artimieji, giminės ir kiti žmonės, kurie atsidūrė jų gyvenime padėjo įveikti traumuojančių patirčių padarinius. Dalis jų, nurodo, kad tie asmenys per savo asmeninį pavyzdį ir palaikymą, padėjo greičiau susidoroti su išskylusiais gyvenimo iššūkiais. Socialiniai darbuotojai, išskiria, savo motinas : „mama stengėsi, kažkaip racionaliau analizuoti tą situaciją ir bandyti sakyti : „Čia ne apie tave, kad tu esi kažkokia, tai jie kažkodėl taip elgiasi“ arba kita dalyvė pasakoja, kad mamos pavyzdys, tapo motyvu keistis : „ [...] dėl mūsų, dėl manęs, dėl tėčio su tuo susidorojo, tai man buvo tikrai toks didelis „woow“, jeigu ji sugebėjo, tai viską ką aš išgyvenau, tai tikrai žymiai silpniau. Tai tas man tikrai atrodo davė, tokį, kažkokį, pačio supratimo“. Kita respondentė, nurodė, kad svarbią įtaką, jos pasikeitimui, padarė socialinis pedagogas : „socialinis pedagogas mokykloj [...] kelis kartus, buvau pas jį, tai visai gerus santykius užsimezgė. Tai netgi dabar, kartais susirašom ir sakome : „Labas, kaip tu? Kaip einasi?“. Tai tokį palaikymą iš ten gavau ir aš irgi pradėjau, kažkaip „tvarkytis“ su pasekmėmis“. Išgyvenusi patyčias mokykloje, ji pasisako, kad jis buvo vienas iš pirmųjų asmenų, padėjusių jai tvarkytis su patyčių pasekmėmis : „pats pirminis buvo būtent tai, kad socialinis pedagogas man atrodo“. Kita informantė, pabrėžė, kad jos vyras tapo jos motyvacijos ir pasitikėjimo šaltiniu : „mano vyras [...] žmogui su „kompleksais“ turėti mylimą žmogų, kuris tave myli toks, koks tu esi, tai man atrodo, tikrai yra labai daug reiškia [...] man čia labai daug pasitikėjimo prideda, daryti, kažką daugiau bandyti “lipti iš komforto zonos““. Respondentai, šiuos asmenis įvardijo, kaip motyvuojančius ir skatinančius juos, įveikti sunkumus per pavyzdį, palaikymą ir pasitikėjimą jais.

3.6.2. Psichoterapinės konsultacijos

Dalis informantų savo pasakojimuose, atskleidė, kad jiems teko kreiptis pas psichoterapeutus. Vienas informantas pasakoja, kad psichoterapines konsultacijas lanko, iki šiol bei jos tapo neatsiejama jo gyvenimo dalimi : „terapija, dar dabar ji yra mano gyvenimo dalis“ arba kitas dalyvis, sako apie ilgalaikį psichoterapijos kurso lankymą : „eilė metų pas psichoterapeutę vaikščiojau“. Be to, kiti socialiniai darbuotojai, psichoterapines konsultacijas vertina, kaip veiksmingą būdą kovai su patirtais skaudžiais išgyvenimais bei jų kamuojančiais padariniais : „psichoterapija manau, man irgi kažkaip padėjo įveikti tuos sunkumus“; „padėjo su dalykais tvarkytis“. Viena informantė paminėjo, kad psichoterapija, padėjo jai pažinti save : „padėjo suprasti kur aš esu, ką patyriau“. Tyrimo dalyviai yra linkę kreiptis pagalbos pas psichoterapeutus. Pasak informantų psichoterapinės konsultacijos yra veiksmingos. Jų metu, socialiniai darbuotojai, gali iš šalies pažiūrėti, kas su jais nutiko ir kaip jie galėtų patys su tuo susitvarkyti.

3.6.3. Psichologo konsultacijos

Taip pat tiriamieji, savo pasakojimuose paminėjo, dar vieną traumuojančių patirčių įveikos būdą, tai psichologo konsultacijas. Dalis jų prisipažįsta, kad jiems teko pasinaudoti psichologo paslaugomis : „aš tik lankiau psichologą“; „apsilankiau pas psichologę“. Viena dalyvė rekomenduoja pasinaudoti šiomis paslaugomis kiekvienam, dėl savęs pažinimo : „kiekvienam reikia, vien dėl gilesnio savęs pažinimo“. Tiriamieji savo istorijose pabrėžia, psichologo pagalbos veiksmingumą. Informantė, teigia, kad psichologas padėjo įveikti skaudžių patirčių pasekmes : „galiausiai, psichologo konsultacijos, kaip galutinis viską vainikuojantis žingsnis“. Dalyviai psichologą įvardija, kaip specialistą, padėjusį jiems, atsikratyti traumuojančių išgyvenimų padarinius, atvedusį juos, link savęs pažinimo.

3.7. Traumuojančių patirčių įtaka socialinių darbuotojų kompetencijai

3.7.1. Stipriosios asmeninės pusės

Tyrimo dalyviai, kaip vieną iš savo stipriųjų pusių, darbe su klientais, nurodė asmenines savybes. Socialiniai darbuotojai išvardijo atvirumą, jautrumą, empatiją ir rūpestį, kaip esmines savybes, padedančios paspartinti kliento įgalinimo procesą. Socialinė darbuotoja teigia, kad atvirumas, suteikia daugiau galimybių užmegzti santykį su klientu, bet ir skatina tolerancijos vystymąsi : „atvirumas su žmogumi“ ; „atviro santykio dėka pavyksta, tolerancijos, nekišimo savo nuomonės. Jie labai vertina, tuos dalykus ir tada eina su tavimi į ryšį“. Eilinė dalyvė, pareiškė, kad atviraus santykio dėka, jai pavyksta išreikšti savo nuomonę bei surasti kompromisą su darbo kolektyvu : „nebijau pasakyti dalykų, kurie man nepatinka arba galėtume kažkaip tai keisti tuos dalykus“.

Tiriamieji priskiria sau, dar vieną savybę, tai jautrumas. Tyrimo dalyviai, jautrumą įvardija, kaip : „gebėjimą jautriau priimti tam tikras situacijas kliento gyvenime“. Socialinių darbuotojų akiratyje, dažniausiai atsiduria, pažeidžiami visuomenės nariai arba asmenys, išgyvenę skaudžius išgyvenimus, dėl to, jie tampa daugiau jautresni. Todėl, viena iš dalyvių, pabrėžia, tai, sakydama : „dažniausiai, kai žmonės išgyvena skaudžias patirtis, jie dažniau yra jautresni“. Apie socialinių darbuotojų jautrumą klientui, kalba ir kita socialinė darbuotoja : „socialiniai darbuotojai irgi turėtų būti jautrūs, empatiški kliento atžvilgiu“. Remiantis socialinių darbuotojų teiginiais, jautrumas yra jų viena iš stipriųjų savybių, mezgant santykį su klientu.

Kita, tyrimo dalyvių grupė, išvardijo, kad darbe su klientu, sugeba būti empatiškais : „[...] tiesiog, bandyti suvokti tos empatijos, pritaikyti“. Tyrimo dalyvė pabrėžia, kad empatiją lydi palaikymas ir rūpestis klientu : „aš tokia empatiška tokia, gebu palaikyti ir pastiprinti ir pasirūpinti“. Tuomet, kitai informantei, empatija padeda, giliau pažinti klientą, sakydama : „padeda tai empatija, domėtis, įsiklausinėti kuo daugiau“.

3.7.2. Stipriosios organizacinės pusės

Didžioji dalis socialinių darbuotojų prisipažino, kad savo stipriąją organizacinę pusę, laiko individualųjį konsultavimą : „aš tokia labiau TT tokio galbūt“; „mano stipresnė pusė yra individualiame darbe“; „kas liečia individualų ryšį, tai visur, visada gaudavosi gerai“. Viena tiriamoji savo pasakojime, laiko save individualiojo konsultavimo eksperte : „išmanau, visas tas socialinio darbo, socialines, ekonomikos, teisinę sistemą“. Taip pat ji teigia, kad jai puikiai sekasi konsultuoti kliento artimuosius: „galiu klientus, jų artimuosius nukreipti tiesiogiai, pas jiems reikiamą specialistą“. Kitai dalyvei per individualią konsultaciją su klientu, pavyksta užmegzti empatišką santykį : „per tą individualų santykį, supratimą ir suvokimą tikrai galima labai daug ką padaryti. Tai įžvelgiu tokią stipresnę savo pusę“. Be to, ji užsiminė apie gebėjimą konsultuoti savo srityje : „kaip socialinės gatvės darbuotojas, aš tikrai jaučiuosi, stipri ir sėkminga, tikrai aš galiu konsultuoti, papasakoti ir paaiškinti, kas vyksta gatvėje, kodėl tai vyksta“. Tuomet, kita tiriamoji užsiminė, kad ji labiau orientuojasi į konsultavimą socialinio darbo srityje : „jaučiuosi stipri, kaip socialinė darbuotoja, nes aš žinau, kad galiu užmegzti ryšį su jaunuoliu su įvairiausiais žmonėmis“. Tyrimo dalyviai atskleidžia, kad individualiame konsultavime atsiskleidžia jų gebėjimai užmegzti ir palaikyti santykius su klientu. Tam įtakos gali turėti individuali ir labiau intymi aplinka, kuomet klientas geba atsiskleisti, o socialinis darbuotojas savo ruožtu suteikti pagalbą.

3.7.3. Silpnosios asmeninės pusės – nepasitikėjimas savimi

Dalis tyrimo dalyvių prie silpniausių asmeninių pusių darbe su klientais, priskiria, nepasitikėjimą savimi. Socialinė darbuotoja, sako, kad didelis nepasitikėjimas savimi darbe

atsiskleidžia, kuomet jai teko patirti vieną iš traumuojančių išgyvenimų, pvz:. patyčias : „didelis nepasitikėjimas savimi. Tie “kompleksai“ iš vaikystės, iš mokyklos žinai tai man irgi atrodo, kad tai yra susiję dalykai“. Be to, ji nurodo, kad darbo organizacijoje, nepasitikėjimas susijęs su darbo patirties trūkumu : „aš manau, kad ta silpnoji pusė nepasitikėjimas savimi gali kilti, todėl, kad aš tik 4 metus baiginėjau savo socialinį darbą, o kai mano kolegos dirba jau po 15 metų socialinį darbą“. Kita dalyvė, paminėjo, kad savo organizacijoje nuvertina savo galimybes : „ [...] jaučiuosi prastesnė negu kolegos. Būna man tai, kartais, geriau patylėsiu, nieko nesakysiu, jie čia geriau žino“. Pasak tiriamosios, nepasitikėjimas savo jėgomis, susijęs su tuo, kad palyginus su kitais darbo kolegomis, ji nesijaučia esą kompetentinga.

3.7.4. Išankstinės nuostatos apie klientą

Socialiniai darbuotojai neslepia, kad dirbant su klientais, jiems sunkiai sekasi susilaikyti nuo išankstinių nuostatų. Respondentė atkreipia dėmesį, kad svarbu neteisti klientus, kurie pasielgė ne pagal visuomenės diktuojamas normas, nes kiekvienas asmuo, turi teisę pats priimti sprendimus ir būti atsakingu už savo pasirinkimus : „reikia mokėti kažkaip tai priimti ir neteisti ir nesmerkti, nes kiekvienas žmogus gyvena savo gyvenimą ir priima tuos sprendimus, kuriuos priima ir galų gale mūsų gyvenime ne veltui kažkas tai nutinka, tai mus daro kažkokiais geresniais“. Taip pat ji kalba, kad vis dar mokosi atsikratyti išankstinių nuostatų : „aš vis dar mokiausi priimti, neteisti, nekabinti etiketės“. Tuomet, kita tyrimo dalyvė, pripažįsta, kad gali atpažinti iš išvaizdos, asmenis, kurie turi priklausomybes : „Iš jo išvaizdos, aš galiu pamatyti, kad jis turi problemas su narkotikais ir alkoholiu“. Taip pat ji paminėjo apie jaučiamą pyktį klientams, kurie nėra motyvuoti keistis, o gauti naudą iš valstybės : „mane pradeda imti pyktis, kad jis gal visai nenori spręsti problemos, kad čia atėjo tik kažką parodyti, neaišku, kokiu tikslu, kad gauti ilgesnį gydymą ar kažką“. Socialinių darbuotojų pasakojimai, parodo jų silpnąsias asmenines puses, kurios paveikia jų darbo kompetenciją.

3.7.5. Silpnosios organizacinės pusės

3.7.5.1. Patirties stoka / Profesinių įgūdžių trūkumas

Dalyviai pažymi, kad viena iš silpnųjų organizacinių pusių darbe su klientais – patirties stoka. Informantai, teigia : „silpnosios pusės, mano būtų, nu kadangi neturiu daug patirties“; „patirties nebuvimas, tai yra tas, kad mažai atvejų žinau ir patyriau per savo kailį“. Vienas tyrimo dalyvis, pastebi, kad jam trūksta organizacinių žinių : „aš tarkim neįsivaizduoju, kaip ten, kur našlaičio pašalpą tvarkyti, į kokias institucijas kreiptis“. Tai yra susiję su juo trumpu darbo stažu. Kita respondentė, nurodo, kad organizacijoje dirba neseniai, todėl jai dar trūksta, darbo įgūdžių patirties : „mano silpnybė, kad aš neturiu patirties arba ne taip “susigaudau“, kaip čia reikės daryti?, kaip čia būtų geriau? arba šiaip, kažkokią įžvalgą atrasti“. Be to, dėl patirties ir įgūdžių stokos, jai tampa sunkiau

vienai dirbti ir priimti sprendimus : „nugebėjimas, kartais veikti vienai“. Tyrimo dalyviai pabrėžia profesinės patirties ir įgūdžių stoką, kuri trukdo jų darbo kompetencijai su klientais.

3.7.5.2.Grupių vedimas / grupių konsultavimas

Socialiniai darbuotojai grupių vedimą įvardija, kaip vieną iš silpnesnių organizacinių pusių, dirbant su klientais : „silpnesnė mano pusė, tai, kai esu paminėjus, darbas grupėje“; „grupinės veiklos man sekasi silpniau“. Remiantis respondentės pasisakymu, grupių vedimas siejasi su kompetencijų trūkumu : „apie grupes procesus, kartais man sunku susivokti, ar tai yra dinamika atnešta iš išorės ar čia dabar kuriama“. Kita dalyvė, sako apie jaučiamą silpnybę grupės mokymų vedime : „silpniau, ta aš galvoju – mokymų vedime“. Anksčiau dalyvė yra paminėjusi, kad viena iš silpnųjų asmeninių pusių darbe su klientais, tai yra jos nepasitikėjimas dėl patirties trūkumo organizacijoje, todėl remiantis šia prielaida galima teigti, kad grupių vedimas gali būti susijęs su jos nepasitikėjimu savimi. Tyrimo dalyvių teigimu, grupių vedimas, tai yra viena iš silpnųjų jų organizacinių pusių darbe.

3.8. Motyvuojantys veiksniai

3.8.1. Sėkmingi klientų atvejai: „Į penkmetį – bent du tokie atsiranda“

Tiriamieji nurodo, kad dirbti socialinį darbą, juos skatina, sėkmingi klientų atvejai : „kada jaunuoliui pasiseka, tada mane labai motyvuoja“; „sėkmingų atvejų, galbūt jų nedaug, bet tie atvejai vis tiek kažkiek tai atperka“. Informantė dirbanti, psichiatrijos skyriuje įvardija, patį teigiamiausią dalyką, kurio gali sulaukti socialinis darbuotojas, kuomet klientas pats pasiryžta keistis : „neretai sulaukiam tokio teigiamo grįžtamojo ryšio, kai klientams tikrai pats po konsultacijų ar dar po kažkokio darbo, stengiasi savarankiškai spręsti savo problemas [...] tai matomai, pats teigiamiausias yra dalykas kokio gali susilaukti socialinis darbuotojas“. Įgalinimo tikslui pasiekti, reikia įdėti nemažai pastangų, kad pasiekti teigiamų rezultatų kliento gyvenime : „pastanga irgi gali būti kažkokia anksčiau, tai ateina tas rezultatas ne iš karto“. Viena respondentė pažymi, kad ne iš karto įdėtos pastangos atperka rezultatus, gali prireikti daug metų ir pastangų, kad ateityje klientas įgalintų save keistis. Įgalinimo procesas gali įvykti po daugelio metų, socialiniam darbuotojui, nežinant : „gali būti, kad penkis metus gali dirbti nieko nenuveikti, bet po 20 metų gali tam žmogui “susišviesti“, o tu gali to net, nesužinoti“. Remiantis informantų pasakojimais, geriausia dovana socialiniam darbuotojui, tai kliento sėkminga socialinė adaptacija visuomenėje.

3.8.2. Perspektyvos “augti“ kartu su organizacija

Socialiniai darbuotojai išskiria dar vieną skatinantį veiksnį, juos dirbti socialinį darbą, tai galimybės tobulėti organizacijoje. Anot, tyrimo dalyvės, ji jaučia pripažinimą, kai į jos pasiūlymus organizacijoje yra atsižvelgiama : „kūrybinis visas realizavimas, idėjų, tikrai motyvuoja, nes jautiesi tada, turintis daugiau galios, kažką pakeisti, daugiau galimybių, kažką naudingo nuveikti“. Taip pat,

organizacijos priklausymas NVO sektoriui suteikia, daugiau perspektyvų, siekiant kliento socialinių pokyčių : „pobūdis organizacijos irgi motyvuoja dirbti, nes pamačiau kitaip, galima laisviau paskirti dėmesį žmogui, vėliau susitvarkyti su popieriais, popierių mažiau [...]“. Kita dalyvė, pabrėžė, augančios organizacijos reikšmę asmeniniam tobulėjimui [...] pati organizacija yra auganti, tai visą laiką, kaip čia pasakyti rikiuojasi į kitas organizacijas, kurios nėra Lietuvoje, pasaulio organizacijas [...] kažkaip galima iš to mokytis, kaip galima būtų pasiekti tą rezultatą“. Taigi, respondentų pasisakymai leidžia teigti, kad organizacijos pobūdis gali padėti greičiau pasiekti reikšmingų pokyčių visuomenėje bei suteikti jiems daugiau, savirealizacijos galimybių.

IŠVADOS

1) Socialiniai darbuotojai, prisipažįsta, kad šeimos skiepijamos vertybės, dalyvavimas savanoriškose veiklose, žmogaus teisių koncepcija, pirmos profesijos ne atitikmuo asmeniniams lūkesčiams bei profesinio tapatumo paieška, ateityje galėjo nulemti jų pasirinkimą stoti į socialinio darbo studijas.
2) Tiriamieji išskyrė sau keliamus lūkesčius darbo profesijai, tai kliento poreikių užtikrinimą, asmeninės savirealizacijos siekį profesijoje, pasitikėjimo santykio mezgimą su klientu.
3) Tyrimo dalyviai nurodė pagrindinius keliamus tikslus sau ir klientui : profesinių ribų išlaikymą, tėvų vaidmens atstovavimą jauniesiems klientams, kliento įgalinimą.
4) Socialiniams darbuotojams darbas tai yra valstybės socialinių garantijų užtikrinimas / pragyvenimo šaltinis bei darbas siejasi su komandiniu sutelktumu. Be to, jie teigia, kad norimų rezultatų darbe pasiekti jiems padeda komandos nariai ir jų palaikymas bei pasidalijimas panašiais skaudžiais išgyvenimais su klientais. Prie trikdančių veiksnių socialiniai darbuotojai priskyrė : klientų ne motyvaciją ir socialinės sistemos neveiksnumą.
5) Tiriamųjų pasakojimai atskleidžia, kad vaikystėje / paauglystėje jiems teko išgyventi, tokius skaudžius išgyvenimus, kaip tėvų skyrybos, šeimos narių priklausomybės nuo alkoholio ir narkotinių medžiagų, patyčias. Be to, jie paminėjo, kad jų šeimose egzistavo finansinis nepriteklius.
6) Informantai teigia, kad įveikti traumuojančių patirčių padarinius, jiems padėjo artimųjų / giminių pagalba, psichoterapinės ir psichologinės konsultacijos.
7) Socialiniai darbuotojai išskiria subjektyviai suvokiamą traumuojančių patirčių įtaką jų socialinio darbo profesinei kompetencijai, pvz.: prie stipriųjų asmeninių pusių dalyviai nurodė: asmenines savybes (atvirumą, jautrumą, empatiją ir rūpestį), organizacinių pusių: individualųjį konsultavimą. Prie silpnųjų asmeninių pusių: nepasitikėjimą savimi ir nesugebėjimą atsikratyti išankstinių nuostatų apie klientus, o organizacines puses: patirties ir profesinių įgūdžių trūkumą bei grupinį vedimą / konsultavimą.
8) Motyvuojančiais veiksniais toliau tęsti socialinį darbą, pateikė sėkmingus klientų atvejus ir organizacijos priklausymą NVO sektoriui, turinčios įtakos jų profesiniam augimui ir naujų kompetencijų įgijimui.

LITERATŪRA

1. Bagdonas, A. ir Bliumas, R. 2019. Aiškinamasis psichologijos terminų žodynas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, p. 231.
2. Bidva, K. ir Gailienė, I. (2010) 'Globos namų auklėtinių profesinių ketinimų ir jų realizavimo ypatumai', Šiaulių universitetas, *Jaunųjų mokslininkų darbai*. Nr.1 (26). Prieiga per Lituanistika: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2010~1367171088992/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content> [žiūrėta 2020-05-08]
3. Britannica Academic. Dictionary. Britannica Digital Learning. Prieiga per Britannica Academic: <https://academic.eb.com/levels/collegiate/search/dictionary?query=trauma> [žiūrėta 2020-04-20]
4. Bubnys, R. ir Jasevičienė, Z. (2013) 'Globos namuose gyvenančių paauglių patiriamų problemų sąsajos su ateities perspektyvomis'. Šiauliai, Šiaulių valstybinė kolegija, *Profesinės studijos: teorija ir praktika.* p. 31–37. Prieiga per internetą: <https://svako.lt/uploads/pstp-11-201311.pdf> [žiūrėta 2020-05-08]
5. Byrne, N. (2019) 'Social work students' professional and personal exposure to social work: an Australian experience', *European Journal of Social Work*. Taylor & Francis, 22(4), p. 702–711. doi: 10.1080/13691457.2017.1399254. Prieiga per internetą: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13691457.2017.1399254> [žiūrėta 2020-04-29]
6. Christie, A. ir Kruk, E. (1998) 'Choosing to become a social worker: Motives, incentives, concerns and disincentives', *Social Work Education*, 17(1), p. 21–34. doi: 10.1080/02615479811220031. Prieiga per internetą: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/02615479811220031?needAccess=true> [žiūrėta 2020-04-29]
7. Copeland, R. J., Hiles Howard, A. ir Becker Razuri, E. (2019) 'Teaching Note—Understanding the Impact of Childhood Adversity on Social Work Students', *Journal of Social Work Education*. Routledge, p. 1–7. doi: 10.1080/10437797.2019.1671262. Prieiga per internetą: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/10437797.2019.1671262?needAccess=true> [žiūrėta 2020-05-08]
8. Dorelaitienė, A. ir Mažeikienė, N. (2011) 'Biografinis metodas: socialinių darbuotojų vyrų profesinio identiteto tapsmas'. Kaunas, Vytauto Didžiojo universitetas, Socialinio darbo katedra, Socialinių mokslų fakultetas, *Socialinis darbas patirtis ir metodai.* Nr.7 (1) Prieiga

per Lituanistika: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2011~1367175763170/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content> [žiūrėta 2020-05-01]

9. Fominienė, V. B. *et al.* (2013) 'Globos namuose gyvenančių paauglių profesijos pasirinkimo problemos', Klaipėdos universitetas, *Tiltai* (2) p. 131–144. Prieiga per internetą: <http://journals.ku.lt/index.php/tiltai/article/view/167/pdf> [žiūrėta 2020-05-08]
10. Freund, A. *et al.* (2013) 'Professional Commitment in Novice Social Work Students : Socio-Demographic Characteristics , Motives and Perceptions of the Profession', *Social Work Education*. 32(7), p. 867–887. Prieiga per internetą: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/02615479.2012.717920?needAccess=true> [žiūrėta 2020-05-02]
11. Furness, S. (2007) 'An Enquiry into Students ' Motivations to Train as Social Workers in England', *Journal of Social Work* 7(2), p. 239–253. doi: 10.1177/1468017307080355. Prieiga per SAGE Journals: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1468017307080355> [žiūrėta 2020-05-08]
12. Gary R. 2007. APA dictionary of psychology / Gary R. VandenBos. Washington[D.C.]: American Psychological Association, p. 955. ISBN 1591473802
13. Gewirtz-Meydan, A. ir Even-Zohar, A. (2018) 'Retraining programmes in social work: career considerations, factors influencing the decision to study social work and professional preferences among students', *European Journal of Social Work*. Taylor & Francis, 21(4), pp. 585–601. doi: 10.1080/13691457.2017.1320524. Prieiga per internetą: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13691457.2017.1320524?needAccess=true> [žiūrėta 2020-04-29]
14. Grigienė, D. *et al.* (2015) 'Vyrų suicidiškumo prielaidos', Vilnius, Eugrimas. *Gyvenimas po lūžio*. p.234–248. Prieiga per internetą: <http://www.fsf.vu.lt/dokumentai/Naujienos_Mokslo_pasiekimai/2015/Gyvenimas_po_luzio_i_interneta.pdf> [žiūrėta 2020-04-21]
15. Kazlauskas, E., Šimenaitė, I. ir Gailienė, D. (2007) 'Subjektyvaus trauminio patyrimo ir potrauminio augimo bei potrauminio streso sutrikimo sąsajos' Vilniaus universitetas, *Psichologija*, (35) p.7–18. Prieiga per internetą: <https://www.journals.vu.lt/psichologija/article/view/2856/2024> [žiūrėta 2020-04-21]
16. Kvedaraite, M. *et al.* (2020) 'The Role of Traumatic Experiences and Posttraumatic Stress on Social Anxiety in a Youth Sample in Lithuania', *Psychiatric Quarterly*. Psychiatric Quarterly, 91(1), p. 103–112. doi: 10.1007/s11126-019-09684-7. Prieiga per internetą: < https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s11126-019-09684-7.pdf>[žiūrėta2020-04-21]

17. Lalak, D. ir Skiba, W. (2010) ‘Profil społeczno-motywacyjny osób podejmujących studia na kierunku praca socjalna. Badania porównawcze’, Prace Instytutu Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji (16), p.249-271. Prieiga per internetą: <http://www.ipsir.uw.edu.pl:82//UserFiles/File/Katedra_Socjologii_Norm/PRACEIPSIR/Tom_16/profil_spoleczno_motywacyjny_osob_podejmujacych_studia_na_kierunku_praca_socjalna.pdf > [žiūrėta 2020-05-30]
18. Lepeškienė, V. ir Žuromskaja, J. (2012) ‘Socialinio darbo studentų savo asmenybės savybių vertinimas ir jų sąsajos su pasirinkimo studijuoti socialinį darbą motyvais ir ketinimu jį dirbti’, Vilniaus universitetas, *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, (6), p. 33–44. doi: 10.15388/stepp.2012.0.1860. Prieiga per internetą: <https://www.zurnalai.vu.lt/STEPP/article/view/1860/1104> [žiūrėta 2020-04-21]
19. Malhotra, M. ir Chebiyan, S. (2016) ‘Posttraumatic Growth : Positive Changes Following Adversity - An Overview’, *International Journal of Psychology and Behavioral Science*, 6(3), p. 109–118. doi: 10.5923/j.ijpbs.20160603.03. Prieiga per internetą: <http://article.sapub.org/10.5923.j.ijpbs.20160603.03.html> [žiūrėta 2020-04-21]
20. Mažeikienė, N. ir Dorelaitienė, A. (2011) ‘Socialinių darbuotojų vyrų nehegemoninio vyriškumo patirtys iš feministinės biografinio tyrimo perspektyvos’, Kaunas, Vytauto Didžiojo universitetas, *Kultūra ir visuomenė: socialinių tyrimų žurnalas,* 2(2). Prieiga per internetą: <https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/32060/1/ISSN2335-8777_2011_N_2_2.PG_55-74.pdf > [žiūrėta 2020-05-02]
21. Oxford American College Dictionary (2002), Oxford: Oxford University Press. Prieiga per EBSCOhost: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/dictionary?vid=12&sid=3c7316bd-cad4-407a-b08f-926a7614bc8a%40pdc-v-sessmgr06> [žiūrėta 2020-05-30]
22. Oxford English Dictionary (1989), Oxford: Oxford University Press. Prieiga per internetą: <https://www.oed.com/view/Entry/205242?redirectedFrom=trauma#eid>. [žiūrėta 2020-04-20]
23. Rimkienė, R., Grūnovienė, D. ir Vaičiulevičienė, A. (2010) ‘Sveikatos priežiūros ir socialinio darbo studijų programų studentų profesijos pasirinkimo ypatumai’, Kaunas, Lietuvos sporto universitetas, *Ugdymas • Kūno kultūra • Sportas. Socialiniai mokslai*, Nr.4(79), p.64–70. Prieiga per internetą: <https://journals.lsu.lt/baltic-journal-of-sport-health/article/view/354/350> [žiūrėta 2020-04-29]
24. Sellers, S. L. ir Hunter, A. G. (2005) ‘Private pain, public choices: Influence of problems in the family of origin on career choices among a cohort of MSW students’, *Social Work Education*, 24(8), p. 869–881. doi: 10.1080/02615470500342223. Prieiga per internetą: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/02615470500342223?needAccess=true>

[žiūrėta 2020-04-27]

25. Tamosinaitė, I. ir Rimkuvienė, J. (2013) ‘Globos namuose gyvenančių paauglių tapatumo problemų analizė’, Šiauliai, Šiaulių valstybinė kolegija, *Profesinės studijos: teorija ir praktika*. (11) p. 116-123. Prieiga per internetą: <https://svako.lt/uploads/pstp-11-201311.pdf> [žiūrėta 2020-05-02]
26. Urbonienė, A. ir Leliūgienė, I. (2004) ‘Profesinio pasirinkimo motyvacijos raiška renkantis socioedukacinio darbo profesijas: tarpkultūrinis palyginimas’, Vilniaus universitetas, *Acta Paedagogica Vilnensia*, (13), p. 62–71. doi: 10.15388/actpaed.2004.13.9635. Prieiga per internetą: <https://www.zurnalai.vu.lt/acta-paedagogica-vilnensia/article/view/9635/7455> [žiūrėta 2020-05-30]
27. Voth Schrag, R. J. *et al.* (2019) ‘#Metoosocialworkeducation: Exposure to Interpersonal Violence Among Social Work Students’, *Journal of Social Work Education*. Routledge, p. 1–16. doi: 10.1080/10437797.2019.1671264. Prieiga per internetą: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/10437797.2019.1671264?needAccess=true> [žiūrėta 2020-05-30]
28. Webermann, A. R. *et al.* (2019) ‘Centrality of Traumatic Events and Men’s Intimate Partner Violence Perpetration’, *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 12(2), p. 200–206. doi: 10.1037/tra0000497. Prieiga per EBSCO: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=9&sid=ca94cf75-e34c-48eb-80cf-aec1d99e9c5e%40sdc-v-sessmgr02> [žiūrėta 2020-05-08]
29. Wu, K. K. *et al.* (2020) ‘Patients’ Reports of Traumatic Experience and Posttraumatic Stress in Psychiatric Settings’, *East Asian Archives of Psychiatry*, 30(1), p. 3–11. doi: 10.12809/eaap1880. Prieiga per internetą: <https://www.easap.asia/index.php/find-issues/current-issue/item/858-2003-v30n1-p3> [žiūrėta 2020-05-30]
30. Zbarauskaitė, A. ir Čekuolienė, D. (2009) ‘Globos namuose gyvenančių paauglių tapatumo formavimasis: biografinio pasakojimo interpretacinė analizė’, Kaunas, Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, *Tarptautinis psichologijos žurnalas: biopsichosocialinis požiūris*, (4) p. 89–109. Prieiga per internetą: <https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/32242/1/ISSN2345-024X_2009_V_4.PG_89-108.pdf> [žiūrėta 2020-05-02]
31. Zosky, D. L. (2013) ‘Wounded Healers: Graduate Students with Histories of Trauma in a Family Violence Course’, *Journal of Teaching in Social Work*, 33(3), p. 239–250. doi: 10.1080/08841233.2013.795923. Prieiga per internetą: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/08841233.2013.795923?needAccess=true> [žiūrėta 2020-05-30]

PRIEDAS Nr. 1

TYRIMO INSTRUMENTAS

Gerb. tyrimo dalyvį! Esu Vilniaus universiteto, Socialinio darbo ir socialinės gerovės katedros studentė Renata Tadovska. Šiuo metu atlieku mokslinį tyrimą savo baigiamajam darbui, kuriuo siekiu išsiaiškinti traumuojančių patirčių įtaką socialinio darbo profesijos pasirinkimui ir profesinei kompetencijai. Šis tyrimas skirtas asmenims patyrusiems skaudžias patirtis, paskatinusias pasirikti socialinio darbo profesiją. Tyrimo metu bus ieškoma sąsajų su Jūsų išgyventų traumų ir socialinio darbo profesijos pasirinkimu, bei daroma prielaida, kad galbūt tie įvykiai turėjo įtaką Jūsų sprendimui renkantis socialinio darbo profesiją.

Siekiant užtikrinti Jūsų pateikiamų duomenų saugumą, Jums bus sukurtas tiriamojo kodas, tai neleis kitiems asmenims identifikuoti Jūsų.

Užtikrinu, kad bus vykdoma konfidenciali apklausa. Jūsų pateikiami duomenys bus panaudojami kokybinio tyrimo temos analizei.

Jus nesate verčiamas dalyvauti šiame tyrime. Jūsų sprendimas yra gerbtinas ir neliečiamas.

Pastaba:

Dalyvavimas tyrime gali sukelti diskomforto jausmą, atsakant į tam tikrus klausimus. Tai yra natūrali reakcija į tai ką jums teko išgyventi. Užtikrinu, kad Jūsų laisvanoriškas dalyvavimas šiame tyrime, nesukels jokių neigiamų padarinių Jūsų psichinei ar fizinei sveikatai.

GYVENIMO LINIJA

Pažymėkite, savo įsimintiniausius gyvenimo įvykius (lūžio taškus), kurie nulėmė Jūsų gyvenimo svarbiausius pasirinkimus (pvz: pakeitė Jūsų pasaulėžiūrą, turėjo įtaką Jūsų svarbiausiems pasirinkimams) bei nurodykite laiką ar amžių, kada tai įvyko? P.S. Atkreipiu dėmesį, kad svarbu nurodyti ne tik palankius Jums gyvenimo įvykius, bet būkite atviras tiesai ir nurodykite nemalonius įvykius kurie pakeitė Jūsų gyvenimą ir nulėmė tolimesnio gyvenimo pasirinkimus, tuo pačiu ir profesinio kelio pasirinkimą.

Dabartis

Demografiniai duomenys:

1. Lytis .....
2. Amžius .....
3. Šeimyninė padėtis .....
4. Darbo stažas apskritai ir (šioje darbovietėje, jei tai ne pirmoji įstaiga kurioje jums teko dirbti socialinį darbą) .....

KLAUSIMYNAS

1. Kiekvienas turime savo istorijas susijusias su profesinio kelio pasirinkimu. Papasakokite, kodėl pasirinkote socialinio darbo studijas?
2. Renkantis profesiją, neretai pasirinkimus, tiesiogiai nulemia kitas asmuo, idealas, idėja ar tikslas. Kas nulėmė Jūsų pasirinkimą pasirinkti socialinio darbuotojo profesiją?
3. Nurodykite, kokius lūkesčius keliate sau dirbdama/as socialinį darbą?
4. Kokius tikslus keliate sau ir klientui dirbdama/as socialinį darbą?
5. Ką jums reiškia šis darbas? Kokią vietą jis užima jūsų gyvenime?
6. Kaip manote, kas padeda ar trukdo Jums pasiekti norimų rezultatų darbe?
7. Ar pats/i esate susidūrus su skaudžiomis patirtimis?
8. Kaip šie įvykiai, atspindėjo Jūsų asmenybę renkantis profesinį kelią?
9. Kokiais būdais stengėtės įveikti traumuojančių patirčių padarinius?

10. Kas Jums padėjo laimėti kovoje su traumuojančiomis patirtimis?
11. Paaiškinkite, kaip šie įvykiai atspindi jūsų asmenybę darbe (dabartiniu momentu)?
12. Kaip manote, kas sieja jūsų išgyventas skaudžias patirtis su socialinio darbo profesija?
13. Kaip suvokiate savo stipriąsias ir silpnąsias puses dirbdama su klientais? Kame tai pastebite?
14. Jūsų manymu, kuriose vietose esate stiprus, o kuriose silpnas? Ar jaučiatės sėkmingu ir kodėl?
15. Ką jus motyvuoja dirbti socialinį darbą ?

INFORMUOTAS SUTIKIMAS

Informuotas sutikimas

Esu Vilniaus Universiteto, Socialinio darbo ir socialinės gerovės katedros studentė. Šiuo metu atlieku mokslinį tyrimą, kuriuo siekiu nustatyti socialinio darbo profesijos pasirinkimą lėmusius motyvus ir veiksnius, ištirti lūkesčius socialinio darbo profesijai, keliamus tikslus sau ir savo klientams, savo darbo vertinimą, galimus trukdžius pasiekti norimų rezultatų darbovietėje, išsiaiškinti praeityje išgyventas traumuojančias patirtis bei kas padėjo jas įveikti. Jūs esate kviečiamas dalyvauti šiame tyrime. Žemiau pateikiama informacija, kuri supažindina su tyrimu ir jo aplinkybėmis. Jei jums kyla su tyrimu susijusių klausimų, galite kreiptis į tyrimą vykdančią tyrėją (el.p. tadovska712@gmail.com. arba tel. +37065632675).

Tyrimo tikslas: Nustatyti socialinio darbo profesijos pasirinkimą motyvuojančius veiksnius.

Tyrimo dalyviai: Tyrime kviečiami dalyvauti socialiniai darbuotojai, baigę socialinio darbo studijas ir dirbantys pagal šią profesiją.

Tyrimo eiga: Jei sutiksite dalyvauti tyrime, prieš pradedant tyrimą, pateiksiu Jums užduotį, kurioje paprašysiu Jūsų pažymėti Jums reikšmingus gyvenimo įvykius ir trumpai pakomentuoti. Interviu metu, Jums bus užduota 15 atvirų klausimų. Taip pat, bus užduoti keli demografinio pobūdžio klausimai. Mūsų pokalbis užtruks apie 30 minučių. Prašau Jūsų sutikimo mūsų pokalbį įrašyti, tokiu būdu palengvinsite mano kaip tyrėjos darbą, užtikrinant, kad nebūtų prarasta nė viena mūsų pokalbio detalė, mintis.

Konfidencialumas: Siekiant užtikrinti tyrimo dalyvių asmeninės informacijos saugumą, kiekvienam dalyviui bus sukurtas tiriamojo kodas, iš kurio nebus įmanoma identifikuoti konkretaus asmens. Tyrimo duomenų pristatyme bus naudojami tik kodai (t.y., duomenų nebus galima susieti su konkrečiu asmeniu), o kodų sąrašas su tyrimo dalyvių tapatybėmis bus saugomas atskirai nuo duomenų masyvo.

Rezultatų viešinimas: Apibendrinta tyrimo metu gauta informacija bus naudojama baigiamojo darbo rengimui, kuris bus viešai ginamas Vilniaus universitete. Tačiau informacija apie atskiro tyrimo dalyvio atsakymus niekur viešinama nebus.

Grėsmės ir nepatogumai: Dalyvavimas šiame tyrime gali sukelti ne daugiau nei minimalų diskomfortą, nes bus klausiama tik jūsų nuomonės apie save. Nors jūs pateiksite informaciją, kuri leistų identifikuoti jus kaip asmenį, yra mažai rizikos, kad su tyrimu nesusiję asmenys galėtų prieiti prie šios informacijos. Bus imtasi visų priemonių, kad būtų užtikrinta gautų duomenų apsauga.

Nauda:

Potenciali nauda tyrimo dalyviams: Tyrimo dalyviai gali įgyti daugiau žinių apie save, kurios gali būti naudingos jų asmeniniam tobulėjimui.

Potenciali nauda visuomenei: Dalyvavimas šiame moksliniame tyrime atkreips visuomenės dėmesį į socialinio darbo profesijos reiškinį ir suteiks galimybę pažinti ją iš arčiau. Tyrimo dalyvių pasakojimai, galimai pagerins socialinio darbo profesijos įvaizdį visuomenėje, leis plačiau pažinti juos, ne vien kaip profesionalūs, bet kaip įprastus žmones su gyvenimo istorijomis ir patirtais išgyvenimais. Dalyvavimas tyrime, gali paskatinti atkreipti socialinės politikos atstovų dėmesį į socialinių paslaugų kokybės gerinimo ir transformavimo politiką.

Galimybė klausti: Jei jūs turite klausimų apie šį mokslinį tyrimą, galite kreiptis į tyrimo vadovę dr. doc. Jolita Buzaitytė-Kašalynienė (el.p. jolita.kasalyniene@fsf.vu.lt), tel. 8 5 2667210, Socialinio darbo ir socialinės gerovės katedra, Vilniaus universitetas.

Galimybė atsisakyti dalyvauti tyrime: Dalyvavimas tyrime yra laisvanoriškas, tyrimo dalyvis gali bet kuriame tyrimo etape atsisakyti dalyvauti tyrime. Atsisakymas dalyvauti tyrime neturės jokių pasekmių.

Sutikimas dalyvauti tyrime:

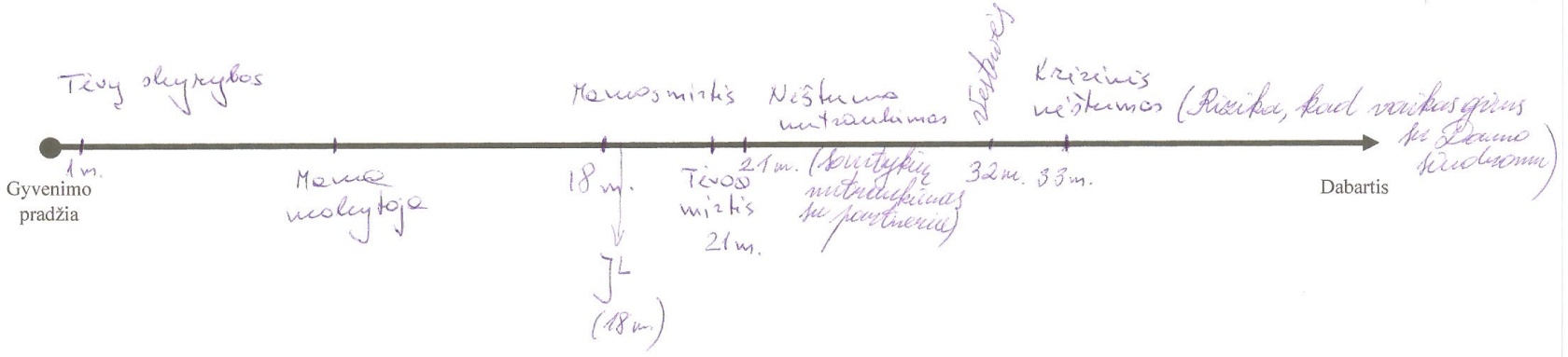
_____AŠ SUTINKU DALYVAUTI TYRIME Pažymėdami šį langelį jūs nurodote, kad sutinkate dalyvauti tyrime po to, kai perskaitėte ir supratote šioje sutikimo formoje pateiktą informaciją.

_____AŠ SUTINKU, KAD POKALBIS BŪTŲ ĮRAŠOMAS Jums nesutikus, aš pokalbio metu žymėsiuosi jūsų pagrindines mintis.

GYVENIMO LINIJA

Pažymėkite, savo įsimintiniausius gyvenimo įvykius (lūžio taškus) kurie nulėmė Jūsų gyvenimo svarbiausius pasirinkimus (pvz.: pakeitė Jūsų pasaulėžiūrą, turėjo įtaką Jūsų svarbiausiems pasirinkimams) bei nurodykite laiką ar amžių, kada tai įvyko?

P.S. Atkreipiu dėmesį, kad svarbu nurodyti ne tik palankius Jums gyvenimo įvykius bet būkite atviras tiesai ir nurodykite nemalonius įvykius kurie pakeitė Jūsų gyvenimą ir nulėmė tolimesnio gyvenimo sprendimus tuo pačiu ir profesinio kelio pasirinkimą.

KODAVIMO LENTELĖ

Eil.nr	Citata	Parafrazė
7	Mhm, aš kažkaip, kai augau su mama, tai esame vienos.	Augo kartu su motina
7	Tėvai buvo išsiskyrę	Kalba apie tėvų skyrybas
7-8	tai mano mama visada kažkaip tai man atrodo padėjo vystyti tą tokį jautrumą aplinkai, kitam žmogui, pagarbą kitam, kito žmogaus skausmui	Nuo vaikystės motina skiepijo vertybes (jautrumą aplinkai, kitam žmogui, pagarbą kitam, kito žmogaus skausmui)
9-11	"Nelipk ant žolytės, nes žolytei, ten skauda" Nežinau, ten ten ten ne skriausti kitų arba ten pavyzdžiui pagalvoti, kaip tu pats jautumeisi, ane, kaip su tavimi, taip elgtųsi?	Motina nuo vaikystės skiepijo, tokias vertybes (empatiją, atjautą kitam žmogui, gamtai)
11-12	Kažkokį tokį jautrumą kitam, nežinau pagarbą kitam, tokį gebėjimą pastebėti kam yra negerai,	Pasakoja apie motinos skiepijamas vertybes (pagarbą kitam, gebėjimą pastebėti kam yra negerai)
12-14	nes jinai visada būdavo ta kuri ten visas kaimo močiutes apibėgiodavo tenais, kai paguosdavo, ten aplankydavo ją ir skambindavo visada, jei ten kažkas būdavo blogai. Ten šnekėdavo ten valandom, turėdavo savo reikalų	Tiriamoji pasakoja apie savo motinos rūpestingumą kitais žmonėmis
14-15; 15	Nu tokį, gal kartais pamirštant save, tokį dėl kitų žmonių stengtis, Nu bet jinai tokia buvo	Motina, kartais pamiršdavo apie save, stengdamasi dėl kitų žmonių
15	nors aš nemanau, kad reikia pamiršti.	Tiriamoji mano, kad ne reikia pamiršti apie save
15-16	Tai aš manau, tas toksai galėjo būti su ja susiję,	Teigia, kad motinos skiepijamos vertybės (jautrumas, atjauta ir pagarba kitiems) galėjo paskatinti pasirinkti būtent šią profesiją
16	paskui po to gana anksti mama mirė, dar man mokinantis mokykloje	Kalba, kad jos mama, gana anksti mirė, kai ji dar mokėsi mokykloje
16-17	Po to greitu metu pradėjau savanoriauti "Z" linijoje, socialinės pagalbos tarnyboje,	Dalyvė pasakoja, kad po motinos mirties, greitu metu pradėjo savanoriauti „Z" linijoje

17-18	matyt ir ieškodama sau pagalbos.	Tiriamoji pripažįsta, kad per savanorystę ji tikėjosi rasti pagalbos sau
18-19	Nes kaip yra sakoma, tie psichologai, tie kurie stoja mokytis psichologijos, dalinai, kaip ir sau nori padėti, ane.	Išankstinę nuostatą apie psichologijos studijas pasirinkusius asmenis, kurie dažnai stoja į šią specialybę dėl noro padėti sau
19	Kažkaip, bet ir čia yra labai gerai pamatyti kažkaip savo sunkumus ir juos spręsti,	Kalba apie vieną iš galimų pagalbos būdų sau, tai savanorystę
20-21	nes jeigu pats savo sunkumų, problemų nematysi, neišspręsi tai manau negalėsi pakankamai gerai kitam padėti.	Kalbama, kad tokiose profesijose kaip psichologija ar socialinis darbas reikalaujama, kad pats darbuotojas prieš teikdamas pagalbą kitiems pats turėtų išspręsti savo problemas
21-22	Tai va, toje „Z“ linijoje, dirbdama kažkaip sau patvirtinau, kad noriu dirbti su žmonėmis, noriu žmonėms padėti, sunkiu metu paguosti, išklausyti ir po to kažkaip	Dirbdama „Z“ linijoje prisipažįsta, kad noras dirbti su žmonėmis, paguosti juos sunkiu metu, išklausyti juos paskatino pasirinkti socialinio darbo profesiją
22-23	į socialinį darbą įstojau. Tai toji kelionė taip ir tęsiasi	Savanorystė ir darbas „Z“ linijoje paskatino stoti į socialinį darbą
26	Tai aš manau, kad čia mamos įtaka galėjo būti nuo vaikystės	Socialinio darbo profesijos pasirinkimą ateityje nulėmė motinos įtaka
26-27	Dar aš kai įstojau į medicinos mokyklą,	Socialinio darbo profesija buvo ne pirmoji profesija. Prieš tai tiriamoji buvo įstojus į medicinos mokyklą
27; 28	susidraugavau su tokia mergina, kuri tuo metu lankė parengiamuosius kursus “Z” linijoje. Paskui ji įstojo į psichologiją, baigė psichologiją.	Pasakoja, kad lankant parengiamuosius kursus „Z“ linijoje susipažino su geriausia drauge
29-31	Dar įdomu, kad aš iš paskos atėjau į “Z” liniją ir iš tikrųjų į “X” centrą (dabartinė darbovietė) irgi man pasiūlė nes neseniai ji čia dirbo psichologe ir tuo metu reikėjo socialinio konsultanto – socialinio darbuotojo ir jinai man pasakė, o aš tada, kaip tik ieškojau darbo.	Pasakoja, kaip draugė pakvietė dirbti „X“ organizacijose (dabartinė darbovietė)
31-32	Tai jinai man parodė tą galimybę, žinoma ir toje “Z” linijoje būnant, buvo žmonių kurie buvo kaip pavyzdis.	Draugė ir „ Z“ linijos kolegos „buvo kaip pavyzdžiai“ jai. Padėjo formuojant jos tapatumą.

34	Taip, turiu suaugusios medicinos sesers išsilavinimą, bet nelabai ilgai dirbau.	Turi suaugusios medicinos sesers išsilavinimą
34-35	Dirbau kažkiek tai laiko, bet paskui perėjau į tą "A centrą" dirbti.	Pasakoja, kad trumpai dirbo medicinos seserimi, bet paskui perėjo į dabartinę darbovietę
35-36	Tame tarpe, taip pat buvo ir kitų darbų, tokioje verslo įmonėje,	Apart, darbo medicinos srityje, tiriamoji dirbo verslo įmonėje.
36-37	tai supratau, kad aš toje sistemoje nelabai kažkaip pritinku, nes ten žmonių tiesiog, tik dėl finansinės naudos yra daug viskas daroma, bet prasmės kažkokios ten nėra.	Suvokė, kad jai šis darbas nesuteikia malonumo. Viskas buvo vykdoma dėl finansinės naudos, o ji ieškojo „prasmės" darbe
37-38	Paskui dirbo "K" ir po "X" įstaigoje.	Pasakoja apie kitas darbovietes.
38-39	Prasmės ieškojau, man visada buvo svarbu, kad tas darbas kurį dirbu būtų prasmingas, kad aš ne taip sau eičiau į darbą tik užsidirbti pinigų, bet ir, kad iš to…	Darbas ne vien pajamų šaltinis, bet ir prasmė.
41-44	Dėl tų lūkesčių man galvoje dabar kažkaip sukasi labiausiai, kad dirbant šitą darbą, čia kaip bendrai socialiniame darbe labai svarbu, nors pavyzdžiui atrodo ir kaip žinai ar ten įsivaizduoji kažkokius tai sprendimus, kurie mano supratimu būtų teisingi ane arba kokius žingsnius turėtų žengti, spręsdami savo sunkumus,	Dirbant socialinį darbą svarbu neteikti patarimų ar rekomendacijų, kaip klientas turėtų elgtis
44	bet labai svarbu nedaryti žmonėms to ką jie patys gali padaryti	Svarbu nedaryti už klientus jų pačių darbą
44-45	ir mano toks lūkestis sau dirbant šitą darbą, tiesiog kuo geriau kažkaip išgirsti, suprasti tą žmogų, kuris atėjo	Lūkestis – išgirsti ir suprasti klientą, (Empatija)
46	padėti jam pačiam prieiti prie savo pasirinkimų, sprendimų	Lūkestis – Įgalinti klientą
46-47	kažkaip pastiprinti jį, kad kažkaip vat, susitikti išgirsti tą žmogų autentiškai ir padėti rasti savo kelią, kažkaip tai.	Kalba apie kliento įgalinimą
49	Nu sau tai tokius tikslus, kad kuo profesionaliau dirbti.	Tikslą kelia, kad kuo profesionaliau atlikti savo darbą

50	kad ateitų kreiptųsi pas mus	Klientui kelia tikslą, kad kreiptųsi į įstaigą, kurioje ji dirba
50-51	Iš tikrųjų aš manau, kad mūsų centras atlieka svarbų darbą ir pagalba tikrai yra tose krizinio atvejuose	Mano, kad centras kuriame ji dirba atlieka svarbų darbą ir skiria naudingą pagalbą klientams
51-52	bet nedaug, kiek turint omenyje moterų išgyvena tuos atvejus ir išgyvenimus ir kiek jų kreipiasi, o kreipiasi tikrai labai mažai	Palyginus kiek žmonių išgyvena krizes ir kiek jų kreipiasi pagalbos į centrą, tai yra mažuma
52-53	ir dėl to, kad žinomumo mažai	nurodo dar vieną priežastį, dėl ko klientai mažai kreipiasi – dėl nepakankamo informuotumo apie pačią įstaigą
53-54	ir dėl to, kad nedrąsu pripažinti, kad tau reikia pagalbos, irgi yra sunku, kažkaip pas mus visi turi būti sveiki linksmi ir gražūs, ane ir patenkinti viskuo.	Kalba, kad klientai neišryžtą kreiptis pagalbos, kad jiems yra sunku prisipažinti, kad jie yra silpni
54-55	Pripažinti, kad tau yra kažkaip blogai, tarkim tuo momentu jautiesi silpnas, tau reikia pagalbos nėra lengva.	Klientams pripažinti, kad jie jaučiasi silpni ir jiems reikia pagalbos nėra lengva
55-56	Tai tikslas yra, kad kuo daugiau pasiekti tų žmonių.	Kalba apie tikslą, kad kuo daugiau klientų kreiptųsi pagalbos
58-59	Nu man tas darbas toksai, iš tikrųjų ir aš jaučiuosi, kad aš dirbu tai ką man patinka daryti, ką kartais pavyksta, ką nepavyksta padaryti bet čia kaip tokia kasdienybė, ane.	Darbas jai patinka, nepaisant to pavyksta ar nepavyksta pasiekti norimų rezultatų.
59-60	Tai va, džiaugiuosi, kad radau savo vietą.	Kalba, kad džiaugiasi, kad rado savo pašaukimą būti socialine darbuotoja ir dirbti šioje įstaigoje
60	Stengiuosi, kad darbas ir gyvenimas ne būtų lygybės ženklas, nes vis tiek yra šeima.	Kalbama apie šeimos ir darbo laiko derinimą
61	Stengiuosi atskirti, kai dirbu tai dirbu, kai būnu su šeima tai būnu su šeima.	Teigia, kad stengiasi derinti darbą su šeima.
61-62	Anksčiau gal sunkiau sekdavosi padaryti, dabar daugiau, gal išmokau.	Kalba, kad anksčiau sunkiau sekdavosi derinti darbą su šeima

62-64	Tai vat, labai svarbu kažkaip gyvenime daryti tai, kas atrodo prasminga, nes o kaip tada tas gyvenimas jei taip tiesiog važiuoji, čiuoži… pavalgai, pamiegi ir viskas.	Gyvenime svarbu daryti tai, kas atrodo prasminga, nes kitaip gyvenimas neturi prasmės.
66	Nu padeda komanda, tie žmonės, su kuriais dirbu kartu	Pasiekti norimų rezultatų padeda darbo komanda
66-67	Trukdo, tai nežinau, ten yra įvairių ten pavyzdžiui trukdžių ir įstatyminių, pavyzdžiui kokių ir ten kitų formalių tokių, bet kažkaip labai didelių neišskirčiau.	Pasiekti norimų rezultatų trukdo įstatymai arba kintantys įstatyminės bazės pakeitimai
68-69	Įstatyminėje, tai pavyzdžiui, tos socialinės psichologinės, įstatyminės srityje, nu tikrai reikėtų tobulinti, kad jinai būtų prieinamesnė	Sako, kad įstatymai numatantys socialinę ir psichologinę pagalbą turi būti tobulinami ir prieinami visoms socialinėms grupėms.
69	Ir iš tikrųjų, kad to skurdo būtų mažiau.	Nori, kad būtų mažiau skurdo
70	Liūdna, gaila matyti, kaip skurde gyvena, perspektyvų tokių labai nedaug.	Jai liūdna ir gaila matyti klientus gyvenančius skurde bei neturinčius galimybių iš jo „išbristi“
72-73	Nu tai aš manau, kad anksti likau be tėvų, turėjo gal įtakos savo kažkokiam tokiam augimui, pasirinkimams	Ankstyvos tėvų netektys tyrimo dalyvei turėjo įtakos, jos augimui ir ateities pasirinkimams
73	kažkokios tokios sau pagalbos ieškojau	Išgyvenusi tėvų netektys tiriamoji ieškojo sau pagalbos iš kitų žmonių, aplinkos
73-74	Tuo pačiu ir kad kitiems jos reikia, tą gal galėčiau daryti.	Noras rasti pagalbos sau paskatino tiriamąją, teikti pagalbą kitiems
74	Po to, paskui ten krizinio nėštumo situacijos išgyvenau.	Išgyveno krizinį nėštumą.
74-76	Tai galima sakyti tėvų netektis, nėštumo nutraukimas, santykių su partneriu pabaiga ir paskui jau vyresniame amžiuje, kai ten laukiausi dukrytės pirmos, tai ten buvo tokių su nėštumu sunkumų susijusių	Tyrimo dalyvė pasakoja apie trauminius įvykius, kuriuos jai teko išgyventi
75	santykių su partneriu pabaiga	Išsiskyrė su savo pirmuoju partneriu, jos negimusio vaiko tėvu.
75-76	paskui jau vyresniame amžiuje, kai ten laukiausi dukrytės pirmos, tai ten buvo tokių su nėštumu sunkumų susijusių	Vyresniame amžiuje, kai laukėsi pirmos dukrytės, tai patyrė su nėštumų susijusių komplikacijų
76-77	Aš šiaip jaučiu, kad kažkaip dar, kai buvau vaikas jaučiausi labai mylima mamos	Pasakojo, kad vaikystėje buvo labai mylima mamos

77-80	kad mamai mirus kai aš vat, likau viena ir kažkaip vat, aplinkiniai paskui galvojo: “ O siaubas kaip jinai ten čia išgyvens, vis tiek nei mokslo baigus, nei darbo turi, nei nieko ir tokie sakė: “mamos dukrytė” buvo ir atrodo, kad viską mama už mane darydavo.	Sako, kad mirus motinai, kai ji liko viena aplinkiniai galvojo, kaip ji viena gyvens be motinos, nes nei mokslus baigus nei darbo turi. Aplinkiniams, atrodė, kad viską už ją darydavo motina.
80	Aišku viską atrodė, prapulsiu,	Pripažįsta, kad iš pradžių ji galvojo, kad nesugebės nieko pasiekti be motiniškos pagalbos/paramos
80-81	bet aš paskui kažkaip tai įvertinau, kad ta meilė, kurią tu gauni ir tas rūpestis, dėmesys vaikystėje, jisai toksai, kaip pagrindas tavo yra	Teigia, kad meilė, rūpestis, dėmesys vaikystėje padėjo jai įveikti sunkumus ir padėjo jai tapti savarankiška
81-82	ir aš pavyzdžiui, nors iš tikrųjų, atrodė, aišku, kad labai sunku	Nurodo, kad po motinos mirties, kad jai buvo sunku
82-83	bet atrodė, kad aš jau tą “pagrindą” po kojomis turiu.	Pripažįsta, kad po motinos mirties, ji jau turėjo tas vertybes, kurios jai padėjo toliau eiti per gyvenimą.
83-84	Aišku, aš gal buvau, tokia savimi nelabai pasitikinti, tas man dar atrodo paauglystės, tokia gal vėlesnė mano ta paauglystė buvo tokia kažkokia,	Paaiškina, kad paauglystėje buvo nelabai pasitikinti savimi
84-85	bet “Z” linijoje buvau daug gavau ir tokio ten savimi pasitikėjimo	Savanorystė ir darbas „Z“ linijoje sustiprino ją, kaip asmenybę.
85	Po to dar eilė metų pas psichoterapeutę vaikščiojau	Nurodo, kad kreipėsi pas psichoterapeutę
85-87	Tai vat, psichoterapija manau, man irgi kažkaip padėjo įveikti tuos sunkumus kažkaip, kur aš buvau patyrusi ir kažkaip sustiprėti.	Teigia, kad psichoterapija padėjo įveikti sunkumus ir sustiprėti.
87-88	Tai aš pati visada rekomenduoju ir aš pati, jeigu reikia, nes kai su savimi dirbi tai gali daug savo gyvenimo kokybę pagerinti tikrai.	Rekomenduoja psichoterapijos paslaugas, nes jos gali pagerinti gyvenimo kokybę
91	Aha, tai aš irgi kažkaip prisiminiau vat, tą psichoterapiją	Kalba apie psichoterapijos paslaugas, kaip vieną iš traumuojančių patirčių įveikos būdų
91-92	Turiu brolį iš tėvo antros santuokos, iš tikrųjų mes kartu ne augome.	Tiriamoji pasakė, kad turi brolį iš tėvo antros santuokos, su kuriuo kartu ne augo.

92-93	Vėlai kažkaip vienas su kitu pradėjome kažkiek bendrauti, bet dabar tai įvyko kažkoks tai "renesansas" santykių, taip gal jisai jau "užaugo"	Kalba, kad dabar kartu su broliu pradėjo labiau bendrauti ir šiuo metu „atgimė" jų santykiai
94	kažkaip truputį ir kažkaip iš jo tos iniciatyvos yra, tai dėl to džiaugiuosi	Džiaugiasi, kad palaiko santykius su broliu, kadangi anksti neteko tėvų.
98-99	Aš manau, kad tai galbūt suformavo tokį jautrumą kitam žmogui,	Teigia, kad skaudūs įvykiai suformavo joje jautrumą kitam žmogui
98-99	kai aš pati, esu išgyvenus tų sunkumų, tai….	Teigia, kad jai lengviau suprasti kitą žmogų, kai ji pati esą išgyvenusi skaudžias patirtis
101-102	Socialinį darbą aš pasirinkau dar visai jauna, dar viso to nebuvau patyrusi. Nu sakau, mamos jau buvau netekusi,	Pasakoja, kad socialinį darbą pasirinko visai jauna, bet kai mamos jau buvo netekus
102	bet pradžioje kaip esu pasakiojusi buvo tas toksai palaipsninis mamos pavyzdis	Kalba, kad per motinos skiepijamas vertybes, ateityje ji pasirinko socialinio darbo profesiją
103	ir vėl po to kai mamos netekau, paskui pradėjau dirbti "Z" linijoje.	Pasakoja, kad po motinos mirties, savanorystė ir darbas „Z" linijoje, ateityje galėjo nulemti jos pasirinkimą stoti į socialinį darbą.
103-104	Kažkaip pamačiau, tą pagalbos galimybę žmonėms, per tą tokį išklausymą, buvimą šalia ir toks socialiniame darbe daug yra.	Įgytos gyvenimo patirtis ir vertybės (pagalbos galimybę žmonėms, per išklausymą, empatiją) paskatino pasirinkti socialinio darbo profesiją
106-107; 107-108	Kai buvo kalbama apie nuostatas, tai čia lyg to vertinimo, kažkaip čia būtų teisinga, o ten neteisinga; arba ten nuo žmogaus kažkaip gyvenimo būdo, kažkokio taip, aš vis dar mokiausi priimti, neteisti, nekabinti etiketės.	Silpnosios pusės tai išankstinės nuostatos apie klientą
108-109	Tai kuo daugiau to priėmimo, bet čia gal tokia viso gyvenimo kelionė.	Kalba apie empatiją klientui
109	Nežinau, kiek čia "tobulų" tarp mūsų yra.	Kalba, kad visuomenėje priimtina rodyti savo „stipriąsias" ir „geriausias" puses, bet „ne silpnąsias"

109-110	Stipriosios tai nežinau, aš manau, kad aš tokia empatiška tokia, gebu palaikyti ir pastiprinti ir pasirūpinti	Nurodo stipriąsias asmenines puses – empatiją klientui
113-115	Tai aš sakau, kad ta įstatyminė pagalbos sistema. Dabar kaip tik bus tie įvairūs posėdžiai, derinimai, tikrai yra galimybė, kad kažkas tai keistųsi ir gerėtų; mes tai ties tuo dirbame su ministrais visokiais ir seimo nariais, bandom eiti ten, kalbėtis	Kalba apie organizacijos siekius skatinti socialinius pokyčius
115-116	žinoma, kad būtų pasiūlyti kažkokie sprendimai it r dar tas, kad čia ilgas toksai procesas pakankamai.	Kalba apie valstybės socialinės sistemos spragas
117-120	aš asmeniškai tokia, ne esu toksai mėgstantis viešumą žmogus; einant, atvirai ten kalbėti, diskutuoti ar ten polemizuoti, nu kažkaip nėra ten mano stiprioji pusė. Gal toksai kažkoks lobizmas, ėjimas į viešumą ir ant "bačkos stovėjimas" nėra pats stipriausias,	Silpnoji pusė – ne mėgsta viešosios polemikos
118-119	Aš tokia labiau TT tokio galbūt.	Stiprioji pusė – Individualus konsultavimas
120	bet kiekvienas kaip sakoma turi daryti savo darbą.	Nepaisant to, kad ji nemėgsta polemizuoti prisįpažįsta, kad kiekvienas asmuo dirba savo darbą
122-123	mane labiausiai motyvuoja, ten, kai aš matau, kad kažkokios šeimos ar mamos vaiko gyvenimas pasikeitė į gerą; Po to, kai priėjome, iš viso, kad tas vaikas yra	Motyvuoja sėkmingi atvejai
123-124	Tada dar labiau užveda, pas mus darbe toli gražu, nėra ten, kad mes ten kažkokios laimingos istorijos pabaiga džiaugiamės	Pripažįsta, kad ne visada atvejai būna sėkmingi.
125-126	Daug visko yra ir šitą irgi reikia mokėti kažkaip tai priimti ir neteisti ir nesmerkti, nes kiekvienas žmogus gyvena savo gyvenimą ir priima tuos sprendimus, kuriuos priima	Nereikia smerkti, teisti kito žmogaus
126-127	galų gale mūsų gyvenime ne veltui kažkas tai nutinka, tai mus daro kažkokiais geresniais	Kalba apie tam tikrus įvykius, kurie įvyksta ne atsitiktinai

127-129	gal toks ir menkas pasigodėjimas, bet tarkim jeigu aš kadaise nebūčiau pasidariusi abortą, tai dabar gal dar kelių vaikučių nebūtų.	Kalba, jeigu, ne krizinio nėštumo atvejis, tai kąžin ar jos likimas pasikeistų
129	Aš manau, kad ta mano patirtis, kažkaip atvedė čia.	Kalba, kad jos trauminė patirtis atvedė į tą įstaigą, kurioje ji šiuo metu dirba ir į socialinį darbą
129-130	Nors savo paties skausmas ir netektis, taip jisai nepradingsta,	Kalba apie skaudžios patirties sukeltą dvasinį skausmą
130-131	aš gal kaip ir kompensuodama ta prasme savo tą netektį	Jos darbo specifika kompensuoja jos patirtą netektį.
130-131	bet yra žmonių, kuriems kažkaip tai gyvenime patys pradedame kažką patirti.	Kalba apie atjautą klientui patyrusiam panašius išgyvenimus